



# Ei nettikiusaamiselle!

Opetusmateriaali 4.–6.-luokille



MANNERHEIMIN  
LASTENSUOJELULIITTO

Onni löytyy arjesta.

### **Julkaisija**

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

### **Käsikirjoitus**

Sanna Spišák, Liisa Toukonen

### **Työryhmä**

Laura Kirves, Eeva-Liisa Markkanen,  
Juuso Peura, Marja Snellman-Aittola,  
Suvi Tuominen

### **Asiantuntijat**

Janne Laukkanen, viestintälakimies, Suomen Asianajajaliitto

Marko Forss, ylikonstaapeli,  
virtuaalinen lähipoliisiryhmä, Helsingin poliisilaitos

Mirjami Iho, teatteri-ilmaisun ohjaaja

### **Kiitokset**

Friisilän koulu, Anni-Kaisa Eriksson, Välineitä varhaiseen puuttumiseen -koulutuksen opettajat, MLL:n piirijärjestöjen nuorisotyö

### **Ulkoasu**

Hahmo ja Tarja Petrell

### **Taitto**

Tarja Petrell

### **Valokuvat**

Roope Permanto

### **Paino**

Miktor 2011

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on avoin valtakunnallinen kansalaisjärjestö, joka edistää lapsen oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. MLL:n keskusjärjestön jäseniä ovat 13 piirijärjestöä sekä 566 paikallisyhdistystä, joilla on yhteensä yli 92 000 jäsentä.

MLL edistää lapsiperheiden hyvinvointia tarjoamalla vertaistukea ja luomalla osallistumismahdollisuuksia eri elämäntilanteissa. Liitto myös kouluttaa, tekee selvityksiä ja tuottaa aineistoja kouluille ja kasvattajille - edistää monipuolisesti lapsen oikeuksien toteutumista.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton toiminnan ydinalueet ovat

- lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin ja elinolojen edistäminen
- lasten kuulemisen ja osallisuuden edistäminen
- lapsuuden kunnioittaminen ja suojeleminen ja
- vanhemmuuden arvostaminen ja tukeminen.

Vuosittain

- Lasten ja nuorten puhelin ja netti vastaa noin 44 000 puheluuun ja nettikirjeeseen.
- Vanhempainpuhelin ja -netti vastaa noin 800 yhteydenottoon.
- yläkouluissa toimii 14 000 MLL:n tukioppilasta. Internetissä nuorille tukea antaa kymmenien nuorten Verkkotukareiden eli Verkk@reiden joukko.
- noin 1 200 MLL:n kouluttamaa lasten hoitajaa työskentelee lähes 6 000 perheessä.
- 300 MLL:n kouluttamaa tukihenkilöä tekee työtä perheiden ja nuorten parissa.
- MLL ylläpitää noin 440 perhekahvilaa, joissa kokoonnutaan noin 12 000 kertaa.
- MLL:ssa toimii noin 400 vertais- ja muuta aikuisten ryhmää.
- MLL:n harrastuskerhoissa käydään yli 160 000 kertaa.
- MLL järjestää Hyvä alku koulutielle -kampanjan, joka tavoittaa yli 55 000 ekaluokkalaisten vanhemmat muistuttaen läsnäolon ja huolenpidon tärkeydestä lapsen aloittaessa koulun.

MLL tarjoaa kaikenikäisille mahdollisuuden osallistua työhön lasten hyväksi. MLL:n toiminnan perusta on paikallinen vapaaehtoistoiminta.

[www.mll.fi](http://www.mll.fi)

# Sisällys

**Nettikiusaamiseen pitää puuttua | s. 4**

**Materiaalin käyttäjälle | s.5**

**Minä ja muut | s. 7**

Netinkäyttö on sosiaalista | s.7

Harjoitukset | s. 8

**Nettikiusaamisen erityispiirteet | s. 11**

Miten netissä kiusataan? | s. 11

Nettikiusaaminen kytkeytyy usein koulukiusaamiseen | s. 12

Ohjeet nettijulkaisemiseen | s. 12

Harjoitukset | s. 14

**Nettikiusaamiseen puuttuminen | s. 16**

Nettikiusaaminen on usein rikos | s. 17

Rikosten käsittely ja rangaistukset | s. 18

Harjoitukset | s. 19

**Nettikiusaamisen vastaiset säännöt | s. 23**

Lapsi ei kerro kiusaamisesta opettajalle | s. 23

Koulun rooli nettikiusaamisen ehkäisyssä | s. 23

Harjoitukset | s. 24

**Kirjallisuutta ja hyödyllisiä linkkejä | s. 27**

**Lähteet | s. 27**

**Litteet | s. 28**

# Nettikiusaamiseen pitää puuttua

Tiedätkö, mitä oppilaat tekevät netissä? Osaatko auttaa, jos lasta kiusataan netin keskustelupalstalla, sähköpostitse tai vaikkapa pikaviestimen välityksellä? Tietävätkö oppilaasi, mitä rikoslaki sanoo esimerkiksi solvaamisesta ja uhkailemisesta?

Turvallinen ja viisas nettikäyttäytyminen ei kehity itsestään. Netissä syntyvien tilanteiden hallitsemiseen tarvitaan mediataitoja. Lapsi tarvitsee aikuiselta aikaa ja neuvoja esimerkiksi siihen, miten huomioida muut netinkäyttäjät ja mitä yhteisöllisyys netissä tarkoittaa. Lapsi tarvitsee apua myös siihen, mitä tehdä, jos hän kohtaa netissä kiusaamista tai muita ongelmia.

Aikuisen ei ole aina helppo erottaa, mikä on normaalia nettikäyttäytymistä ja milloin on kyse nettikiusaamisesta. Samoin netissä käytettävä kieli hymiöineen ja muine erikoispiirteineen voi olla aikuiselle vierasta ja hankalasti tulkittavaa. Näin ollen myös puuttuminen mahdollisiin kiusaamistilanteisiin on vaikeaa.

Lapsi ei kerro verkossa kohtaamistaan ikävyyksistä helposti sellaiselle aikuiselle, joka ei tunne verkkoympäristöä. Lapsi voi kokea, että kiusatuksi joutuminen on häpeällistä, ja asian käsitteleminen pelottaa. Jotkut myös kokevat, ettei aikuiselle kertomisesta ole apua, vaan kertominen pahentaa kiusaamista.

Kasvattajien yhtenä tehtävänä on tutustua lasten netinkäyttöön ja nettikiusaamisen muotoihin. Vain siten he voivat ehkäistä kurjia nettitilanteita ja auttaa niiden kohteeksi joutuneita. Lasten ei pidä joutua ratkaisemaan yksin tai keskenään mediaympäristössä tapahtuneita kiusaamiseen, solvaamiseen ja uhkailuun liittyviä tilanteita, sillä heillä ei ole siihen välineitä. Kiusaamisen lopettaminen on lopulta aina aikuisten vastuulla.

Koulussa käyty keskustelu nettikiusaamisesta on erittäin tärkeää, jotta lapset oppivat tunnistamaan nettikiusaamisen, uskaltavat ja osaavat puuttua siihen sekä tietävät netinkäyttö säännöt.

Tässä opetusmateriaalissa on paitsi tietoa nettikiusaamisesta ja sen ehkäisemisestä myös helposti toteutettavia harjoituksia, joita voi tehdä oman ryhmän kanssa. Harjoitukset perustuvat siihen, että lasten empatia- ja tunnetaitoja vahvistetaan ja siten lisätään ymmärrystä kiusaamisen vakavuudesta ja seurauksista. Materiaalin käyttö ei vaadi opettajalta erityistä nettiosaamista eikä harjoituksissa tarvita tietokoneita tai mobiililaitteita.

Mannerheimin Lastensuojeluliitossa tehdään työtä lasten mediataitojen kehittämiseksi. *Ei nettikiusaamiselle!* -opetusmateriaali on tuotettu lasten turvallisten nettitaitojen edistämiseen, ja se syventää esimerkiksi MLL:n Viisaasti verkossa -koulutusaineistoissa käsitellyjä teemoja. MLL:n verkkosivuilla ([www.mll.fi/mediakasvatus](http://www.mll.fi/mediakasvatus)) on kasvattajille lisää mediakasvatusmateriaalia.

Lapsilla on oikeus hyvään mediakasvatukseen ja laadukkaaseen mediaympäristöön. Heillä on oikeus oppia käyttämään ja tulkitsemaan mediaa. Lasten turvallinen ja vastuullinen mediankäyttö edellyttää, että myös aikuiset tuntevat ja ymmärtävät mediakulttuurin eri ilmiöitä. Sen takaaminen on yhteinen päämäärämme.

Toivomme teille mielenkiintoisia, uteliaita ja opettavaisia hetkiä tämän materiaalin parissa,

*Liisa Toukonen,*  
nuorisotyön suunnittelija, MLL

P.S. Tiesitkö, että voit tilata koulullesi MLL:n nuorisotyön kouluttajan kertomaan oppilaille, opettajille ja vanhemmille fiksesta netinkäytöstä ja nettielämän ilmiöistä? Kouluttajan voi tilata MLL:n verkkosivuilta osoitteesta [www.mll.fi/mediakasvatus](http://www.mll.fi/mediakasvatus).

# Materiaalin käyttäjälle

Ei nettikiusaamiselle! -materiaalin tavoitteena on opettaa lapsille turvallista ja viisasta netinkäyttöä ja toisten huomioon ottamista. Oppitunneilla käsitellään netissä vastaantulevia ongelmatilanteita, kuten kiusaamista, ja löydetään niihin ratkaisuja.

Materiaalia on neljän oppitunnin verran. Ensimmäisellä oppitunnilla keskitytään lasten omien netinkäyttötapojen tarkasteluun, toisella oppitunnilla pohditaan mitä nettikiusaaminen on, kolmannella mietitään keinoja nettikiusaamisen puuttumiseen ja neljännellä oppitunnilla kootaan kaikki opittu yhteen ja tehdään luokan yhteiset nettikiusaamisen vastaiset säännöt.

Voit käyttää materiaalia etenemällä järjestyksessä ja opettamalla kaikki neljä oppituntia tai valita esimerkiksi yhden tuntikokonaisuuden ja tehdä vain siihen liittyvät harjoitukset. Suurimman osan harjoituksista voi tehdä myös yksittäisinä harjoituksina ja liittää sen sopivaan kohtaan muuta opetusta.

Jokainen oppituntikokonaisuus rakentuu teoriasta ja siihen liittyvistä toiminnallisista harjoituksista. Teoria on tarkoitettu opettajalle taustatiedoksi ja aiheeseen perehtymiseen. Harjoitusten alussa kerrotaan arvio ajankäytöstä. Monet harjoituksista voivat herättää luokassa paljon keskustelua, mikä kannattaa ottaa huomioon tuntisuunnittelussa: joidenkin asioiden käsittelyyn lapset tarvitsevat enemmän aikaa kuin toisten ja jotkut lapset tarvitsevat enemmän aikaa kuin toiset. Keskustelujen purku on tärkeää, koska keskustelemalla syntyy myös ymmärrys asiasta.

Opetusmateriaali on suunnattu ensisijaisesti 4.–6. luokkien opetukseen. Työtavat tukevat oppilaiden keskinäisessä vuorovaikutuksessa tapahtuvaa oppimista sekä mahdollistavat sosiaalisten taitojen kehittymisen sekä yhteisöllisyyden kasvamisen.

Suurin osa harjoituksista sopii parhaiten äidinkielen ja kirjallisuuden opetussisältöihin ja -tavoitteisiin, mutta harjoituksia voi käyttää soveltuvin osin myös muiden oppiaineiden tunneilla. Materiaali tukee hyvin

perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2004) eheyttämiseen ja aihekokonaisuuksiin painottuvia kokonaisuuksia kuten viestintää ja mediataitoja, ihmisenä kasvamista sekä turvallisuutta ja liikennettä.

Jokaisen oppituntikokonaisuuden alussa on sille asetetut tavoitteet. Ennen harjoituksen ohjeita kerrotaan harjoituksen kesto, harjoitukseen tarvittavat tarvikkeet ja tilat sekä mahdolliset muut ennakkovalmistelut.

Taustateorian ja harjoitusten lisäksi materiaaliin on koottu lasten käyttämää nettisanastoa ja yleistä nettikäsitteistöä. Lisäksi materiaalissa on otettu huomioon kodin ja koulun välinen yhteistyö: opettajalle on tehty valmis, aiheeseen liittyvä vanhempainilta-malli sekä kotiin lähetettävä viesti, jossa kerrotaan aiheen käsittelystä koulussa.

Vaikka Ei nettikiusaamiselle! -materiaali on suunnattu koulutyöhön, se soveltuu paikoin myös esimerkiksi MLL:n paikallisyhdistysten lapsitoimintaan tai muuhun 10–12-vuotiaiden parissa työskentelevien kasvattajien käyttöön.

On hyvä muistaa, että vaikka tässä opetusmateriaalissa tuodaan esille netinkäyttöön liittyviä ongelmia ja ikäviä tilanteita, niin suurimmalle osalle netti on pelkästään positiivinen kokemus.

## Oppituntien tavoitteet

- Kehittää tunnetaitoja ja empatia- ja eläytymiskykyä.
- Saada välineitä turvalliseen ja viisaaseen netinkäyttöön.
- Ymmärtää netin olevan julkinen paikka, jossa pitää noudattaa yhteisiä pelisääntöjä.
- Pohtia netin ongelmatilanteita ja löytää niihin ratkaisuja.
- Kannustaa puuttumaan nettikiusaamiseen.
- Vahvistaa ryhmähenkeä.
- Kannustaa huomioimaan muut myös netissä.



# Minä ja muut

## Oppitunnin tavoitteet

- Tarkastellaan omia ja muiden ryhmäläisten netinkäyttötapoja.
- Harjoitellaan hyvää ja toiset huomioivaa kielenkäyttöä netissä.
- Käsitellään viisaan ja turvallisen nettikäyttämisen perusteita ja luodaan ryhmän yhteiset netinkäytön pelisäännöt.

Nykylapset ovat kasvaneet ympäristössä, jossa erilaiset viestintäteknologiat ovat heidän arkipäiväänsä. Heille tietokoneet, mobiililaitteet ja internet ovat olleet aina olemassa toisin kuin monille aikuisille, jotka ovat opetelleet käyttämään niitä esimerkiksi vasta osana työtään. Lapset käyttävät mediaa ja media-laitteita eri tavalla kuin heidän vanhempansa. Netissä viihdytään, sosiaalistutaan ja ollaan interaktiivisia. Se kiehtoo lasta. Aikuisesta se voi tuntua hämmäntävältä.

*EU Kids Online* -tutkimuksen (2010) mukaan suomalaislapsista (9–16-vuotiaat) 97 prosenttia on verkossa vähintään viikottain. Tärkeimmät syyt netinkäyttöön ovat kaverisuhteiden ylläpitäminen, rentoutuminen ja viihtyminen, verkkorutiinien hoitaminen, oppiminen, kuluttaminen ja ajan tasalla pysyttelemine. Suuri osa lapsista aloittaa tämänkaltaisen aktiivisen netinkäytön alle 10-vuotiaana.

Alakouluikäiset lapset ovat netissä ennen kaikkea viihtyäkseen, mutta yläkouluikä lähestyessä nettiympäristöstä muodostuu sosiaalisen vuorovaikutuksen tärkeä kanava. Netissä lapset pelaavat, katsovat videoita ja käyttävät yhteisöpalveluita. Vaikka monien yhteisöpalvelujen ikäraja on 13 vuotta, niitä käyttävät aktiivisesti myös 10–12-vuotiaat.

Lapsille netti on vain yksi itsensä toteuttamisen väline muiden joukossa. Sieltä he saavat hyödyllistä tietoa ja löytävät mielekästä tekemistä. Suurin osa lapsista on pelottomia, teknisesti taitavia ja motivoituneita tietotekniikan, nettipalveluiden ja uusien viestintämuotojen kokeilijoita.

## Netinkäyttö on sosiaalista

Liikenne- ja viestintäministeriön teettämän *Lasten ja nuorten mediamaailma pähkinänkuoressa* -selvityksen (2008) mukaan lasten netinkäytön lähtökohtana on usein sosiaalinen kanssakäyminen. 11–17-vuotiailla

## SANASTOA

**Mobiililaitte:** Väline, esimerkiksi kännykkä tai tablettitietokone kuten iPad, jolla tietoa voi lähettää ja vastaanottaa paikasta riippumatta. Olennaista on reaaliaikaisuus ja mahdollisuus vuorovaikutukseen.

**Yhteisöpalvelu:** Palvelu, johon jokainen voi luoda oman profiilin ja omia verkostoja ja liittyä muiden verkostoihin sekä jakaa kuvia, tietoa ja ajatuksia itse määräämälleen joukolle. Tunnetuin ja käytetyin yhteisöpalvelu on Facebook.

**Sähköiset viestimet:** Viestintävälineet, kuten internet, televisio, radio.

**Verkkomedia:** Yhdistää kuvaa, ääntä, liikkuvaa kuvaa ja tekstiä. Olennaista verkottuneisuus eli linkittyminen muihin sivustoihin ja teksteihin.

**Sosiaalinen media:** Verkkoviestintäympäristö, jossa jokaisella käyttäjällä on mahdollisuus olla tiedon vastaanottamisen lisäksi aktiivinen viestijä ja sisällöntuottaja, esimerkiksi yhteisöpalvelut.

**Nettiyleisö:** Kaikki ne henkilöt, jotka näkevät jonkun tietyn sivun tai asian internetissä, esimerkiksi keskustelupalstalla kaikki keskustelupalstan lukijat.

**Pikaviestin:** Reaaliaikainen sanallisen, kuvallisen tai äänellisen viestinnän mahdollistava tietokoneohjelma, esimerkiksi Skype ja Windows Live ("mese"). Moni yhteisöpalvelu sisältää pikaviestimahdollisuuden.

le yhteydenpito kavereihin on ominaisin tapa käyttää nettiä. Nettiystävyyden on usein jatkettu kasvokkainle ystävyys-suhteille: koulupäivän tai harrastustuntien jälkeen on luontevaa siirtyä verkkoon tekemään yhdessä läksyjä ja jatkamaan juttelua vaikkapa pikaviestimissä tai yhteisöpalveluissa. Netissä on myös helppo pitää yhteyttä entiselle kotipaikkakunnalle jääneiden ystävien, ulkomailla työmatkalla olevan vanhemman tai vaikkapa toisella paikkakunnalla asuvien isovanhempien kanssa.

Netissä on myös helppo solmia uusia tuttavuuksia. Blogit, keskustelufoorumit, chatit ja yhteisöpalvelut ovat oivia paikkoja tavata samoin ajattelevia ja samoista asioista kiinnostuneita ihmisiä. Ystävyys-

suhteita saattaa syntyä myös muista maista tai kulttuureista kotoisin olevien ihmisten välille.

Nettiystävyyden voi olla lapselle korvaamatonta etenkin silloin, jos hän ei ole löytänyt samoista asioista kiinnostuneita ystäviä koulusta tai harrastuspiiristä. Hän voi myös rakentaa merkitykselliset ystävyysuhteensa vain netissä, jos esimerkiksi kou-

## NETTIKIELTÄ

**AFK** = away from keyboard, pois hetkellisesti tietokoneen ääreltä

**FB** = Facebook

**IHQ** = ihku, ihana

**IRL** = in real life, oikeassa elämässä

**LOL** = laughing out loud, nauraa ääneen

**OMG** = Oh My God!, Voi luoja!

**WTF** = What The Fuck!, Mitä hittoa!

**bomberi, lame** = haukkumasanoja aloittelijalle, joka kysyy tyhmiä tai muuten ärsyttää

**fleimi, fleimaus** = tappelu tai riidan haastaminen netin keskustelupalstoilla (flame: liekki)

**floodaus, floodata** = joku lähettää kanavalle tai keskustelualueelle tekstiä nopeasti, yleensä roskaa (flood = tulva)

**koodari, nörtti, dataaja** = paljon tietokonetta käyttävä henkilö

**logata, logautua** = kirjautua sisään nettipalveluun

**modaus, modata** = muokata omien sivujen ulkonäköä

**moderaattori, mode** = palvelun ylläpitäjä, joko käyttäjien keskuudesta valittu vapaaehtoinen tai palkattu työntekijä

**nyyppä** = Newbie, n00b = aloittelija

**nikki, nick** = nimimerkki

**peelo** = netissä häiritsevästi tai typerästi käyttäytyvä henkilö

**seriffi, sefu** = keskustelupalstan tai -kanavan valvoja, jolla on oikeus muokata tai poistaa viestejä

**spämmi** = roskapostia, ei-toivottua ja kohdentamatonta sähköpostia, usein mainospostia

**trolli** = tahallaan ärsyttämään pyrkivä henkilö tai kirjoitus keskustelupalstalla; myös typeräksi tai aloittelijaksi tekeytyvä henkilö tai tämän kirjoittama teksti

**ware, warez** = laitton (piraatti)materiaali, esimerkiksi pelit, ohjelmat tai musiikki. Waretus on verkosta saatavien laittomien materiaalien lataamista omalle koneelle.

lussa yritykset ystävystyvä muiden oppilaiden kanssa ovat epäonnistuneet tai lapsi on jostakin syystä torjuttu vertaisryhmässään. Tällöin netti on tärkeä henkireikä ja vertaistuen arena.

Lähipiirin silmissä yksinäiseltä vaikuttava lapsi voi siis elää hyvin aktiivista elämää sosiaalisessa nettiverkostossa. Siellä lapsi kohtaa vertaisiaan, keskustelee hänelle tärkeistä asioista ja vaihtaa mielipiteitä. Keskusteluryhmät ja nettiyhteisöt eivät kuitenkaan saisi korvata kaikkia kasvokkaisia vuorovaikutussuhteita.

## Minä ja muut -harjoitukset (45 min)

### Lähdetään liikkeelle!

- ▶ **Tarvikkeet ja tila:** Jokainen tarvitsee tilaa ympärilleen. Tehtävä sopii toteuttavaksi hyvin myös ulkona, esimerkiksi liikuntatunnin alussa.
- ▶ **Kesto:** 15 minuuttia.

**Ohjeet:** Tehtävässä tutkitaan omia ja muiden netinkäyttötapoja. Painota lapsille, että osa ihmisistä käyttää nettiä paljon ja osa ei juuri lainkaan, mutta kumpikin tottumuksista on yhtä hyviä.

Pyydä lapsia seisomaan ja ottamaan ympärilleen riittävästi tilaa. Lue lapsille alla olevia kysymyksiä netinkäytöstä. Mikäli lapsi vastaa kysymykseen kylä, hänen pitää tehdä väittämän määräämä tehtävä.

Voit halutessasi tehdä lapsille jatkokysymyksiä, esimerkiksi millaisia videoita hän on netissä katsellut tai minkälaisia pelejä pelannut.

Kysymyksiä:

- Se, joka käyttää nettiä viikoittain, taivuttaa varemalla kädellä kohti oikeata kylkeä.
- Se, jolla on oma sähköpostiosoite, nostaa molemmat kädet kohti kattoa.
- Se, joka käyttää meseä tai muuta pikaviestintä, kurottaa sormilla kohti varpaita.
- Se, joka pelaa nettipelejä kavereiden kanssa, tekee hassun ilmeen.
- Se, joka ei ole kertonut salasanaansa koskaan kenellekään, nostaa vasemman jalan polven ylös.
- Se, joka on joskus pelannut jotakin nettipeliä vanhempiensa kanssa, pyörähtää kerran ympäri.
- Se, joka on katsonut videoita netistä, hyppää oikealla jalalla kolmesti.
- Se, joka on törmännyt nettikiusaamiseen, taivuttaa oikealla kädellä kohti vasenta kylkeä.



- Se, joka on joskus kuunnellut musiikkia netissä, tekee kolme haara-perus-hyppyä.
- Se, joka on joskus katsellut elokuvia tai televisio-ohjelmia netissä, tekee viisi kyykkyhyppyä.
- Se, jolla on perheen yhteiset netinkäyttösäännöt, kyykistyy.
- Se, joka on joskus laittanut omia kuviaan nettiin, koskettaa käsillä päätä, olkapäitä, polvia ja varpaita.
- Se, joka on tutustunut uusiin kavereihin netissä, pyörittää käsiä etukautta ympäri kolmesti.
- Se, joka on viimeisen kuukauden aikana käyttänyt sähköpostia, ravistelee itsensä rennoksi.

Harjoituksen voi myös tehdä jokaisen tässä materiaalissa olevan oppitunnin päätteeksi, jolloin kysymykset voivat liittyä tunnilla käsiteltyihin asioihin.

- Se, joka oppi tänään jotakin uutta...
- Se, jolle tänään käsitellyt asiat olivat jo tuttuja...
- Se, joka aikoo keskustella tänään käsitellyistä asioista kavereidensa kanssa...
- Se, joka aikoo kertoa jotakin tänään käsitellyistä asioista vanhemmilleen...
- Se, joka sai tältä oppitunnilta hyviä vinkkejä viisaaseen nettikäyttäytymiseen...

### Mitä tietokoneesi kertoisi sinusta?

► **Tarvikkeet ja tila:** Kynä ja paperia. Parityö luokassa, osan voi antaa kotitehtäväksi.

► **Kesto:** 15 minuuttia.

► **Ennakovalmistelut:** Tehtävä on vaihtoehtoinen Nettiviestinnän niksejä -tehtävän (s. 10) kanssa.

**Ohjeet:** Tehtävässä lapset haastattelevat toisiaan netinkäytöstä.

Pyydä lapsia ottamaan itselleen pari. Toinen on ensin haastattelija ja toinen haastateltava. Vuorot vaihtuvat, kun tehtävä on tehty.

Haastattelija kysyy kysymyksen: ”Jos tietokoneesi osaisi puhua, mitä se kertoisi viime viikostasi?” Haastattelija kirjoittaa vastauksen ylös. Kun jokainen lapsi on vastannut, vastaukset kootaan koko luokan kanssa yhteen siten, että haastattelijat kertovat parinsa vastaukset vuorollaan.

Voit auttaa oppilaita kirjoittamalla taululle esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:

- Kuinka paljon aikaa olet viettänyt netissä?
- Millä verkkosivuilla olet käynyt?
- Millaisia hauskoja tai ikäviä juttuja olet kohdannut netissä?
- Millaisia lauluja, elokuvia, tietokoneohjelmia tai televisiosarjoja olet netistä kuunnellut tai katsellut?
- Millaisia pelejä olet pelannut?
- Mistä asioista olet hakenut netistä tietoa?
- Miten netti on auttanut sinua esimerkiksi koulu-tehtävien teossa?
- Millaisia kuvia tai tekstejä olet netissä julkaisut?
- Millaisia netinkäyttöön tai pelaamiseen liittyviä pelisääntöjä perheessäsi on?

Tehtävän voi toteuttaa myös laajempaan kirjoitustehtävänä, esimerkiksi kotitehtävänä. Pyydä oppilaita kirjoittamaan kirjoitelma, jonka otsikko on ”Jos tietokoneeni osaisi puhua, mitä se kertoisi viime viikostani?”.



## Nettaviestinnän niksejä

- ▶ **Tarvikkeet:** Liite 1 kopioituna lapsille.
- ▶ **Kesto:** Noin 15 minuuttia.
- ▶ **Ennakovalmistelut:** Tehtävä on vaihtoehtoinen Mitä tietokoneesi kertoisi sinusta? -tehtävän (s. 9) kanssa.

**Ohjeet:** Tehtävässä opetellaan nettaviestinnän piirteitä. Kerro aluksi, että internet on julkinen paikka ja siksi netissä keskusteltaessa pätevät toisinaan erisäännöt kuin esimerkiksi kavereiden kanssa kasvokkain juttellessa. Sananvapauslaki tarkoittaa, että jokaisella on oikeus julkaista ajatuksiaan ja mielipiteitään. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että ihmisen syntyperää, kulttuuria, uskontoa pilkkaavaa tai muuten häntä loukkaavia mielipiteitä saisi vapaasti esittää.

Kerro sitten, että nettikeskusteluissa oman viestin ilmaisuvoimaa voi tehostaa esimerkiksi hymiöillä ja kirjainten koolla. Pelkästään hymiöitä käyttämällä lauseen sisältö, ”äänensävy”, voi muuttua myönteisestä kielteiseksi. Koska nettikeskusteluissa vastapuoli ei näe kasvoniilmeitä tai kuule puhujan äänensävyä, pitää olla tarkka siitä, miten sanomaansa muille netinkäyttäjille välittää.

Kysy aluksi lapsilta, mitä hymiöitä he tietävät. Pyydä heitä piirtämään erilaisia hymiöitä esimerkiksi liitutaululle tai paperille. Käykää läpi, mitä piirretyt hymiöt tarkoittavat. Voitte myös tehdä hymiöiden ilmeet omilla kasvoillanne.

Jaa lapsille Nettaviestinnän niksejä -moniste (liite 1). Keskustelkaa sen pohjalta, mitä eroa siinä olevilla ilmauksilla on.

- Sinä olet ihan hölmö. :) (hyväntahtoinen, iloinen)
- Sinä olet ihan hölmö. (toteamus)
- SINÄ OLET IHAN HÖLMÖ!!!!!!! (huutaa)
- Sinä olet ihan hölmö. :P (vitsailla)
  
- Pekka, älä pelleile. ;) (iskeä silmää)
- Pekka, älä pelleile! (huudahdus, käsky)
- Pekka, älä pelleile. :( (surullinen)
- PEKKA, ÄLÄ PELLEILE!!!!!! >:-( (huutaa vihaisena)
  
- Minä pidän parsasta. (toteamus)
- Minä pidän parsasta! <3 (huudahdus, rakastaa parsaa)
- Minä ”pidän” parsasta. :S (ei pidä parsasta)

Keskustelkaa, millaista kielenkäyttöä lapset ovat kohdanneet netissä. Pohtikaa, millaisia ilmaisuja netissä juttellessa kannattaa käyttää, kun haluaa kertoa oman mielipiteensä ja kannattaako siellä sanoa aivan kaikki, mitä keskusteluaiheesta päähän pälkääntää.

## Netinkäytön pelisäännöt

- ▶ **Tarvikkeet ja tila:** Paperia ja kyniä, iso fläppipaperi tai kartonki, tussit.
- ▶ **Kesto:** 15 minuuttia.

**Ohjeet:** Tehtävän tarkoituksena on luoda koko luokan yhteiset netinkäytön pelisäännöt, jotka kirjoitetaan isolle paperille ja ripustetaan näkyvälle paikalle luokan seinälle.

Kerro aluksi, että suurin osa internetistä on julkista eli periaatteessa kaikkien nähtävillä. Netissä pitää noudattaa yhdessä sovittuja pelisääntöjä aivan kuten liikenteessä on noudatettava liikennesääntöjä. Yhteiset pelisäännöt vähentävät netissä olevia kurjia asioita, ja kun kaikki noudattavat pelisääntöjä, netissä on kiva olla.

Jaa lapset neljään ryhmään. Pyydä lapsia keskustelemaan ryhmissä, millaisista netinkäyttöön liittyvistä pelisäännöistä voitaisiin luokan kesken sopia. Yksi ryhmän lapsista kirjoittaa 2–3 sääntöä paperille. Kun ryhmät ovat valmiit, jokaisesta ryhmästä joku lukee pelisäännöt ääneen toisille ja opettaja kirjoittaa ne esimerkiksi taululle.

Keskustelkaa säännöistä. Mikä sääntö on erityisen hyvä? Puuttuuko pelisäännöistä jokin hyvä sääntö? Päättäkää sitten yhdessä, mitkä säännöistä ovat luokan yhteisiä netinkäytön pelisääntöjä. Kootkaa pelisäännöt isolle paperille.

Jos lasten on vaikea keksiä pelisääntöjä, voit aluksi antaa listaa hyödyntäen kertoa, millaisia säännöt voisivat olla:

- Käyttäjätunnusta ja salasanoja ei anneta kenellekään, ei edes parhaalle kaverille.
- Netissä käyttäydytään aina asiallisesti.
- Netissä ei jutella vieraiden ihmisten kanssa kahden kesken.
- Mikäli netissä törmää johonkin kurjaan asiaan, siitä tulee aina kertoa vanhemmille.
- Kiusaamisesta tulee aina kertoa aikuiselle.
- Netissä julkaistaan vain sellaisia valokuvia, jotka kehtaisi näyttää vanhemmilleen.

# Nettikiusaamisen erityispiirteet

## Tavoitteet:

- Opitaan tunnistamaan nettikiusaaminen.
- Vahvistetaan nettitaitoja, jotka ottavat huomioon toiset netinkäyttäjät.

Nettaviestinnän näennäinen nimettömyys ja kasvotomuus saattavat houkuttaa kiusaajaa ylilyönteihin. Netissä pienen piirin huvitukseksi tarkoitettu pila, esimerkiksi pilkkaavat kuvat, videot tai tekstit, voi helposti riistäytyä käsistä. Kurja materiaali saattaa netin palveluissa levitä hyvinkin nopeasti huomattavasti laajemman joukon tietoon kuin kiusaaja alun perin tarkoitti. Näin ollen netti saattaa olla arvaamaton ympäristö niin kiusatulle kuin kiusaajalle.

Verkossa tapahtuva kiusaaminen on sosiaalista ja henkistä väkivaltaa, ja kiusaaja ei tarvitse fyysistä yliotetta uhriinsa. Siten internetissä saattaa olla helpompi sortua asiattomaan käytökseen ja kiusaamiseen kuin esimerkiksi koulussa tai harrastuksissa. Internetissä kiusaajalle ja kiusatulle täysin tuntematon henkilö voi saada helposti roolin kiusaamisen sivustaseuraajana ja sen vahvistajana.

Sosiaalisessa mediassa kiusaaminen on usein julista ja pysyvää ja siten myös aiheuttaa uhrille häpeää ja loukkaa häntä varsin pitkään. Siinä missä välitunnilla tapahtunut kiusaaminen saattaa tulla vain rajatun joukon tietoon, voi netissä levitetty pilkkavideo kopiaitua moniin eri verkkopalveluihin, netin arkistopalveluihin tai toisten netinkäyttäjien tietokoneille ja kännyköihin ja pysyä siellä loputtomasti.

Netissä ja kännykän kautta uhria voidaan kiusata jatkuvasti, myös kotonaan. Näin ollen kiusattu ei edes vapaa-aikanaan saa rauhaa kiusaajiltaan. Kiusaaja ei kenties saa välitöntä palautetta toiminnastaan, sillä netissä uhrin kärsimys ei näy ja tunnereaktiot eivät välity käyttäjien välillä.

Sosiaalisessa mediassa kiusaaminen jää myös useimmiten piiloon aikuisten silmiltä, jolloin sekä kiusattu että kiusaaja eivät saa tarvitsemaansa apua tilanteiden selvittämiseen. Sosiaalisessa mediassa kiusaaminen saattaa satuttaa uhria jopa enemmän kuin kasvokkain kiusaaminen.

Nettikiusaajan uhri ei aina välttämättä ole vertainen, esimerkiksi toinen lapsi tai nuori. Myös esimerkiksi koulun henkilökunnan jäsen voi olla sosiaalisessa mediassa kiusaamisen kohteena.

## Miten netissä kiusataan?

Yleisin sosiaalisessa mediassa tapahtuva kiusaamisen muoto on **perättömien juorujen ja pilkkaavien kommenttien levittäminen**. Perättömät juorut saattavat levitä netissä nopeasti laajemman ryhmän tietoon kuin kiusaaja alun perin tarkoitti. Pilkkaavat kommentit kohdistuvat usein esimerkiksi kiusatun ulkonäköön, uskontoon tai elämäntapamukseen.

Netissä kiusataan myös siten, että kiusatun **kuvia muokataan** tai levitetään sellaisille netinkäyttäjille, joille kuva ei alun perin ollut tarkoitettu nähtäväksi. Kiusaaja muokkaa kuvia yleensä siten, että kiusattu sijoitetaan kuvassa loukkaavaan tilanteeseen tai asiayhteyteen, joka aiheuttaa kiusatulle häpeää ja saattaa hänet naurunalaiseksi.

Kiusaamista on myös toisten **kuvien väärinkäyttö**. Tällä tarkoitetaan sitä, että kiusaaja lataa luvatta toisesta lapsesta kuvia internetiin ja levittää niitä netin eri palveluissa tai kännykstä kännykkään.

Lapsi saattaa ajatella, että oman käyttäjätunnuksen tai salasanan antaminen ystävälle on luottamuksen osoitus. Hän ei ehkä muista, että käyttäjätunnuksen ja salasanojen jakaminen antaa kavereille mahdollisuuden esiintyä tunnuksen haltijan nimissä vaikkapa silloin, kun on ollut riitaa. Tällainen identiteettivarkaus voi aiheuttaa suurta mielipahaa ja harmia. **Toisen käyttäjätunnuksen ja salasanan luvaton käyttö** voi johtaa esimerkiksi toisen nimissä kirjoitettujen viestien lähettämiseen.

Kiusaaminen sosiaalisessa mediassa saattaa olla myös kiusatun jatkuvaa eristämistä eli **syrijntää** nettiyhteisön sosiaalisesta kanssakäymisestä tai peleistä. Ryhmän ulkopuolelle sulkeminen satuttaa ja tuottaa kärsimystä.

Kännyköissä on useimmiten kamera ja videokamera. Tämä mahdollistaa sen, että lapsi voi kuvata esimerkiksi koulumatkalla tapahtuneen kiusaamistilanteen ja jakaa sen muiden nähtäville esimerkiksi netin eri palveluihin tai kännykstä toiseen. Yleensä **kuvattuihin kiusaamistilanteisiin** liittyy myös väkivaltaa.

Eu Kids Online -tutkimuksen mukaan 60 prosenttia nettikiusaamista kokeneista 9–10-vuotiaista ja 62 prosenttia 11–12-vuotiaista on erittäin tai melko järkyttyneitä nettikiusaamiskokemuksen jälkeen.

### **i** Kurjia nettikokemuksia

- Minua on pilkattu keskustelupalstalla, chatissa, kuvagalleriassa tai pelissä (17 %)
- Minusta levitettiin juoruja nettiin (10 %)
- Joku käytti luvatta kirjautumistunnuksiani (9 %)
- Minua ei ole otettu mukaan peliin chattiin tai keskustelupalstalle (5 %)
- Minusta levitettiin kiusallisia kuvia nettiin (4 %)
- Minusta levitettiin kiusallisia videoita nettiin (1 %)

*11–19-vuotiaiden kurjia kokemuksia netissä, MLL:n kouluhyvinvointikysely, 2009.*

## Nettikiusaaminen kytkeytyy usein koulukiusaamiseen

Koulu on kiusaamisen yleisin paikka: eniten kiusataan välitunnilla ja seuraavaksi eniten oppitunneilla. Muualla tapahtuva kiusaaminen kytkeytyy kuitenkin usein koulun vertaissuhteisiin. Niinpä esimerkiksi netti on yksi merkittävä koulukiusaamisen ympäristö ja monella tapaa yhteydessä muuhun koulukiusaamiseen.

Osa netissä tapahtuvasta kiusaamisesta tapahtuu nimimerkin suojassa: kiusattu ei aina itsekään tiedä, ovatko kyseessä samat kiusaajat kuin koulussa. Silti netissä kiusatuista selvästi yli puolet tiesi kiusaajien olevan oman koulunsa oppilaita. Sosiaalisessa mediassa koettu kiusaaminen on siis selvästi yhteydessä koulu yhteisöön, joten sen voi erottaa koulukiusaamisesta vain tapauskohtaisesti.

Kiusaaminen voi myös levitä netistä koulun arkeen. Kouluhyvinvointikyselyssä 43 prosenttia netissä kiusatuista ilmoitti, että heitä oli kiusattu nettiin levitetyn materiaalin takia myös muualla kuin netissä.

### **i** Nettikiusaamistapauksissa kiusaajista

- 57 % on samasta koulusta kuin kiusattu
- 26 % on muualta tuttuja
- 17 % tuntemattomia

*MLL:n kouluhyvinvointikysely, 2009.*

## Ohjeet nettijulkaisemiseen

Kun lapsi julkaisee netissä jotain materiaalia, esimerkiksi kuvia, tekstiä tai videoita, hänen pitää tietää etukäteen, millainen julkaisupaikka netti on. Osa netin sosiaalisista palveluista on keskinäisviestintää

(kahden netinkäyttäjän välistä viestintää), osa taas on julkista (suuren yleisön nähtävissä). Tämä ero pitää selvittää lapsille, jotta he tietävät, mitä netissä missäkin yhteydessä sopii julkaista ja kertoa itsestään. Julkisessa viestinnässä pätevät eri lait kuin keskinäisviestinnässä.

Lapselle on myös hyvä muistuttaa, että kahden netinkäyttäjän välinen viestintä ei välttämättä ole kahden tutun välistä viestintää, joten pitää miettiä tarkoin, voiko kertoa henkilökohtaisia asioita nettikaaverille.

On tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että lapsi ei tietämättään tai huomaamattaan jaa elämäänsä ja yksityisyytensä itselle tuntemattomien ihmisten kanssa. Lapselle pitää myös antaa välineitä siihen, miten netin mahdollistaman julkisuuden kanssa tulisi toimia ja minkälaisia seurauksia julkisuudella voi olla.

Lapsen pitää tietää, että esimerkiksi blogit, yhteisöpalvelut ja keskustelufoorumit voivat saada runsaasti julkisuutta: mahdollinen yleisö voi joskus koostua useista miljoonista ihmisistä. Omia oikeuksiaan voi turvata esimerkiksi miettimällä tarkasti, minkälaisen kuvan haluaa itsestään antaa nettiyleisölle.

Lapsille on muistutettava, että salasana on aina henkilökohtainen eikä sitä kannata antaa edes parhaalle ystävälle. Käyttäjätunnus ja vahingossa paljastettu salasana avaavat huijarille portin toisen käyttäjän tietoihin. Salasanat voi huijata, kiristää, arvata tai löytää piilopaikasta. Lapset jakavat myös ajattelemattomuuttaan salasanojaan ystävilleen luottamuksen osoituksena.

Lasten kanssa on puhuttava myös siitä, että jokainen julkilausuttu ja verkkoon talletettu tieto voi jäädä verkkoon, vaikka kuvat ja tekstit poistettaisiinkin omalta koneelta. Tiedot ovat jo ehtineet kopioitua esimerkiksi netin arkistopalveluihin, joista niitä on käytännössä mahdotonta saada pois. Internetissä sama aineisto voi tulla vastaan vuosienkin kuluttua. Tämän takia jokaista verkkoon laitettua tietoa on syytä punnita tarkkaan ja erityisesti omia henkilökohtaisia tietoja on syytä varjella.

### NETTIJULKAISIJAN MUISTILISTA

- Muista, että netti on julkaisuväline.
- Mieti, millaisen kuvan haluat itsestäsi antaa: Kaikki julkisessa verkossa julkaisemasi tekstit, kuvat ja videot voivat näkyä koko maailmalle.
- Pidä käyttäjätunnuksesi ja salasanasi muiden ulottumattomissa.
- Netti on kuin iso kopiokone tai arkisto: Kerran netissä julkaistua materiaalia ei saa sieltä kenties koskaan pois.



## Nettikiusaamisen erityspiirteet -harjoitukset (45 min)

### Pieniä esityksiä netinkäytöstä

- ▶ **Tarvikkeet ja tila:** Paperia ja kyniä.
- ▶ **Kesto:** Noin 15 minuuttia.
- ▶ **Ennakkovalmistelut:** Kerrataan tai käydään läpi netinkäyttöön liittyvät pelisäännöt (s. 10).

**Ohjeet:** Lasten tehtävänä on ideoida ryhmissä kaksi lyhyttä netinkäyttöön liittyvää tilannetta ja esittää ne vuorotellen koko luokalle.

Jaa lapset neljän hengen ryhmiin. Pyydä lapsia valitsemaan yksi netinkäytön pelisääntö, josta he ideoivat kaksi tilannetta: toisessa sääntöä noudatetaan ja toisessa ei noudateta. Tilannekohtaukset kirjoitetaan paperille ja esitetään koko ryhmälle.

Halutessanne pelisäännöistä voi esitysten sijaan piirtää sarjakuvat. Niihin voi liittää piirrosten lisäksi lehdistä leikattuja kuvia tai muuta materiaalia.

### Nettikiusaamistilanteita

- ▶ **Tarvikkeet:** Tunnehymiökortit (liite 2).
- ▶ **Kesto:** 15 minuuttia.
- ▶ **Ennakkovalmistelut:** Opettaja ottaa tunnehymiökorteista kopiot, joista oppilaat leikkaavat hymiöt itselleen.

**Ohjeet:** Opettaja kertoo oppilaille yksitellen muutamien seuraavista tilanteista. Lapset nostavat sen tunnehymiökortin ylös, joka parhaiten kuvastaa, miltä heistä tuntuisi olla samassa tilanteessa. Sen jälkeen keskustellaan jatkokysymysten pohjalta, miksi toinen valitsi toisen kortin kuin toinen.

**Tilanne:** *Eetu oli laittanut kuvia perheen lomamatkalta nettiin. Seuraavana päivänä Eetu löysi koulun ilmoitustaululta kuvan, jossa Eetun perheen lomakuvista oli tehty pilailuversioita.*

Miten tilanne olisi voitu estää? Kenen vastuulla kuvat ovat netissä? Saako netistä otetuista kuvista tehdä pilailuversioita? Entä mikä ero on jos pilailukuva jää vain tekijän tietoon?



**Tilanne:** Leena kuuli koulussa luokkalaistensa kertovan vitsejä. Joku kertoi, että vitsit olivat tulleet sähköpostilla koko luokalle. Leena huomasi, että hänet oli jätetty taas sähköpostilistan ulkopuolelle.

Miten tilanne olisi voitu estää? Mitä luokkakaverit voisivat tehdä tällaisessa tilanteessa? Mitä Leenan kannattaisi tehdä? Kenelle Leenan kannattaisi kertoa asiasta? Miten asiaa voitaisiin selvittää?

**Tilanne:** Helvi oli ladannut videon taitoluistelukisoistaan netin videopalveluun. Koulussa kaverit kehuivat videota, mutta netin keskustelupalstalla sitä haukuttiin. Helvi huomasi kommentoijan nimimerkistä, että haukkuja oli sama kaveri, joka oli kehunut videota koulussa.

Miten tilanne olisi voitu estää? Miksi kaveri kommentoi eri tavalla koulussa kuin netissä? Entä jos netin kommentoija olisi ollut tuntematon, olisiko se tuntunut yhtä ikävältä? Miksi, miksi ei?

**Tilanne:** ”Uskaltaisiko mennä chattiin?”, Niko mietti. Edellisellä kerralla joku outo tyyppi nimimerkiltään Karkki oli tullut pyytelemään Nikon puhelinnumeroa ja haukkunut Nikoa luuseriksi, kun hän ei ollut antanut numeroaan.

Miten tilanne olisi voitu estää? Mitä tietoa itsensä ei kannata antaa netissä? Mitä tietoja itsestä voi antaa huoletta netissä? Mitä Nikon olisi kannattanut tehdä tapahtuneen jälkeen?

## Kuinka paha tilanne?

---

- ▶ **Tarvikkeet ja tila:** Tilannekuvaukset (liite 3) monistettuna ja leikattuna paloiksi. Tila, jossa voidaan asettaa riviin.
  - ▶ **Kesto:** Noin 15 minuuttia.
  - ▶ **Ennakkovalmistelut:** Kerrataan tai käydään läpi netinkäyttöön liittyvät pelisäännöt (s. 10).
- 

**Ohjeet:** Jaa oppilaat pareiksi. Jaa jokaiselle parille yksi liitteestä leikattu tilannekortti. Kerro, että tilanteissa kuvataan netissä tapahtuvia asioita, joista osa on vakavia ja osa vähemmän harmillisia. Pari pohtii, miten pahalta tilanne tuntuisi, jos se osuisi oikeasti omalle kohdalle.

Kerro, että luokan vasemmassa päässä on paikka, jossa ”tuntuu ihan kamalalle” ja oikeassa päässä paikka, jossa ”ei tunnu oikeastaan millekään”. Parien pitää asettaa siihen kohtaan, miltä siitä tuntuu luettuaan tilannekortin asian.

Pyydä jokaista paria lukemaan tilannekortti vuoroittain ääneen. Miettikää jokaisen tilanteen kohdalla, mitä tilanteessa pitäisi tehdä. Jos ette ehdi käydä kaikkia tilanteita läpi, voit poimia pari esimerkkiä ääripäistä eli siitä, joka tuntui ihan kamalalta ja siitä, joka ei tuntunut oikeastaan millekään.

Oppilaille voi muistuttaa, että ei ole olemassa oikeaa tai väärää tunnetilaa, vaan jokaisen tunnetila on erilainen. Tämän vuoksi on todella tärkeää huomioida mitä tekee netissä, koska se mikä itsestä ei tunnu millekään, voi tuntua toisesta todella pahalle. Netissä ei näe toisen tunteita.

# Nettikiusaamiseen puuttuminen

## Tavoitteet:

- Keskustellaan netin ongelmatilanteista ja opitaan tunnistamaan riskitilanteita.
- Saadaan toimintamalleja netissä kohdattuihin kurjiin tilanteisiin.

Palveluntarjoajat antavat välineitä kiusaamisen estämiseksi. Niitä kannattaa käyttää. On hyvä ohjata lapset käyttämään palvelujen turvaominaisuuksia, kuten esimerkiksi mustia listoja tai estolistoja, joilla estetään häiriköiden ja kiusaajien mahdollisuus lähettää viestejä tai ottaa yhteyttä. Lapsia, jotka käyttävät pikaviestimiä tai yhteisöpalveluja, tulee kannustaa hyväksymään yhteydenotto- ja kaveripyyntöjä vain jo ennalta tutuilta kavereilta.

Useimmissa palveluissa voi ylläpidolle ilmoittaa palvelun käytösääntöjen vastaisesta toiminnasta, kuten

kiusaamisesta. Ylläpito näkee ilmiantajan ja ilmiannon tiedot, eikä ilmiannon kohteelle koskaan kerrota, keltä ilmoitus on tullut. Ylläpito päättää mahdollisista toimenpiteistä ja sanktioista tutkittuaan ilmoituksen. Sääntöjä rikkovalle käyttäjälle voi antaa esimerkiksi huomautuksen tai määräaikaisen jäähyn palveluun. Vakavat tai toistuvat sääntörikkomukset johtavat useimmiten tunnuksen poistamiseen.

Jos netissä kohtaa kiusaamista, kiusaamisviestit kannattaa tallentaa siten, että esimerkiksi päivämäärät ja kellonajat tulevat muistiin. Loukkaavat kuvat ja häiritsevät viestit on helppo tallentaa esimerkiksi ottamalla kuvakaappaus tietokoneen näytöstä. Kuvakaappaus eli print screen on tietokoneen tallentama kuva tietokoneen näytöltä. Yleensä tällainen digitaalinen kuva on otettu käyttöjärjestelmän toiminnolla. Kuva voidaan ottaa myös kameralla.





## **i** Näin otat kuvakaappauksen tietokoneen näytöstä

### Windows-käyttöjärjestelmä

- Paina PrtScr- tai Print Screen -näppäintä, joka sijaitsee tavallisesti näppäimistön oikeassa yläkulmassa.
- Avaa esimerkiksi Microsoft Paint- tai Word -ohjelma.
- Kun olet avannut ohjelman, valitse työkaluriviltä Muokkaa ja sitten Liitä.
- Nyt kun kuvakaappauksesi näkyy ohjelmassa, valitse työkaluriviltä Tiedosto ja sitten Tallenna nimellä.
- Tallenna tiedosto työpöydälle valitsemalla Tallenna nimellä -valikon avattavasta valikosta kohteeksi Työpöytä.
- Nimeä tiedosto ja valitse Tallenna. Jos käytät Paint-ohjelmaa, valitse tiedostomuodoksi JPEG avattavasta Tallennusmuoto-valikosta.

### Mac OS X -tietokone:

- Avaa Kaappaus-sovellus, joka sijaitsee yleensä kohdassa Ohjelmat, Lisäohjelmat.
- Valitse Kaappaa, Ikkuna.
- Napsauta ikkunaa, josta haluat kuvakaappauksen.
- Tallenna tiedosto työpöydälle valitsemalla Tallenna nimellä -valikon avattavasta valikosta kohteeksi Työpöytä.
- Nimeä tiedosto haluamallasi nimellä ja valitse sitten Tallenna.

Nuorten suosimissa yhteisöpalveluissa, kuten IRC-Galleriassa ja Facebookissa, on virtuaalinen lähipo-liisiryhmä. Se kitkee kiusaamista ja rikoksia ja tekee paljon yhteistyötä koulujen kanssa. Sosiaalisessa mediassa tapahtuvien kiusaamistapausten selvittämiseen saa virtuaalipoliisilta tarvittaessa tietoa ja apua. Lisätietoa on osoitteessa [www.poliisi.fi/nettipoliisi](http://www.poliisi.fi/nettipoliisi).

Nettipalvelujen tarjoajat voivat ladata sivuilleen niin sanotun sinisen napin, jota painamalla pääsee täyttämään poliisin nettivinkkilomaketta. Nettivinkkilomakkeella voi raportoida netistä löytyvästä epäilyttävästä aineistosta [www.poliisi.fi/nettivinkki](http://www.poliisi.fi/nettivinkki).

Netissä on myös monia muita aikuisia, joilta voi kysyä apua. Esimerkiksi MLL:n Lasten ja nuorten puhelimen ja netin päivystäjät on koulutettu vastaamaan myös netti aiheisiin kysymyksiin.

## Nettikiusaaminen on usein rikos

Internetin käytön vaivattomuus ja viestinnän vapaus saattavat helposti johtaa mielikuvaan, että netissä kaikki on mahdollista ja sallittua. Netissä kuka tahansa voi julkaista lähes mitä tahansa, eikä sisällöllä ole välttämättä siitä vastuussa olevaa päätoimittajaa. Netissä on helppo jopa tahattomasti rikkoa lakia.

Nettiä säätelevät kuitenkin lait, joiden tarkoituksena on turvata jokaisen oikeuksia. Kaikki sellainen, mikä on muutoinkin laitonta, on pääsääntöisesti laitonta myös netissä.

Tyypillisimpiä netissä tapahtuvia rikoksia ovat muun muassa **tekijänoikeuden loukkaaminen, kunnianloukkaus, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen, perättömät vaarailmoitukset, viestintäsalaisuuden rikkominen ja tietomurrot**.

Jokaisen yksityiselämä ja kunnia on laissa suojattu. Suojan murtamista voi pitää kunnianloukkauksena tai yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisenä. Kunnianloukkaukseen voi syyllistyä levittämällä ihmisiä loukkaavaa ja heitä koskevaa valheellista tietoa tai vihjailuja netissä. Näitä voivat olla sähköpostitse, pikaviestimessä tai tekstiviestitse lähetetyt kuvamanipulaatiot tai herjaavat tekstit. Liian yksityisten tietojen levittelyminen on laitonta. Näitä ovat esimerkiksi henkilön yhteiskunnalliseen, poliittiseen ja uskonnolliseen vakaumukseen sekä seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvät tiedot.

Netissä kiusaaminen kääntyy usein rikokseksi. Tällöin on kyse törkeistä kiusaamistapauksista, kuten esimerkiksi kunnianloukkauksesta tai yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä. Ne voivat johtaa kovaan rangaistukseen, koska törttöily netissä on usein julkista ja monien netinkäyttäjien nähtävissä ja siten aiheuttaa enemmän mielipahaa uhrille.

Kunnianloukkauksesta ja yksityiselämää koskevan tiedon levittämisestä voidaan tuomita sakkoihin tai jopa vankeusrangaistukseen. Lisäksi tuomitun tulee korvata oikeudenkäyntikulut.

Tietomurto on rikos, joka tarkoittaa luvaton tunkeutumista tietojärjestelmään tai järjestelmän luvaton käyttöä. Tietomurrolla tarkoitetaan myös toisen käyttäjätunnusten ja salasanan luvaton käyttöä. Rangaistavaa on myös pelkkä yritys päästä johonkin palveluun, johon yrittäjällä ei ole käyttöoikeutta. Rangaistus on sakko tai enintään vuosi vankeutta.

Laittomasta toiminnasta jää nettiin usein jäljet, joten poliisi voi tarvittaessa jäljittää lainrikkoajat. Poliisi saa tietonsa palveluntarjoajilta. Tarvittaessa poliisi voi tehdä kotietsinnän ja takavarikoida esimerkiksi tietokoneen rikoksentekevälaineen.

## Rikosten käsittely ja rangaistukset

Vaikka nuoren rikosoikeudellinen vastuu alkaa 15-vuotiaana, voidaan myös alle 15-vuotiaaseen kohdistaa oikeudellisia toimenpiteitä ja seuraamuksia.

**Lievissä rikoksissa** (asianomistajarikoksissa) sovittelu toimii pääsääntöisesti hyvänä vaihtoehtona sille, että asia vietäisiin tuomioistuimeen.

Sovittelulla tarkoitetaan sitä, että tekijä ja uhri istuvat saman pöydän ääreen keskustelemaan siitä, miten tehty teko voitaisiin hyvittää. Tukenaan ja apunaan osapuolilla on niin sanottu sovittelija. Sovittelijoina toimivat tehtävään koulutetut vapaaehtoiset sovittelijat, jotka toimivat sovittelutoimiston ammatihenkilöstön ohjauksessa.

**Virallisen syytteen alaiset rikokset** ovat rikoksia, joissa syyteharkintavalta on sovittelusta huolimatta syyttäjällä. Mikäli virallisen syytteen alainen asia sovitellaan, syyttäjä päättää viime kädessä sen, nostaaako hän syytteen vai ei. Vaikka syyte nostettaisiin, voidaan onnistunut sovittelu ottaa huomioon syyteharkinnassa ja rangaistusta tuomittaessa ja mitattaessa.

Nuorilla rikoksentekijöillä on vahingonkorvausvelvollisuus, sillä laissa ei ole määritelty vahingonkorvausvelvollisuuden alaikäraja. Tällöin maksetaan vahingonkorvaus sille, jonka oikeuksia on rikottu. Vahingonkorvaukset ovat voimassa ikuisesti, jos vaatimus uudistetaan kolmen vuoden välein. Samalla vahingonkorvaussummalle kertyy korkoa noin kymmenen prosenttia eli vahingonkorvaus kaksinkertaistuu kymmenessä vuodessa.

Poliisilla on niin sanottu toimenpiderekisteri. Sinne merkitään kaikki tiedot henkilöstä, joihin kohdistuu poliisin toimenpiteitä, vaikka kyseessä ei olisi rikos. Näin siis esimerkiksi silloin, jos tekijä on alle 15-vuotias. Toimenpiderekisteriin kirjataan kaikki rikosilmoitukset, sakot ja sekalaisilmoitukset.

Rikosilmoitukset kirjataan myös alle 15-vuotiailta tekijöiltä, vaikka ne eivät johtaisikaan isompiin toimenpiteisiin. Alle 15-vuotiaana tehtyjen hölmöilyjen tiedot poistuvat rekisteristä yleensä vuoden sisällä siitä, kun henkilö on täyttänyt 18 vuotta, mikäli uusia rötöksiä tilille ei ole tullut. Rikosrekisteriin tulee merkintä kaikista vankeus- ja nuorisorangaistuksista. Rikosrekisterimerkinnot säilyvät vähintään viisi vuotta.

### Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen

Rikoslaki, 24. luku 8. §

Joka oikeudettomasti

- 1) joukkotiedotusvälinettä käyttämällä tai
- 2) muuten toimittamalla lukuisten ihmisten saataville esittää toisen yksityiselämästä tiedon, vihjauksen tai kuvan siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, on tuomittava yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä ei pidetä sellaisen yksityiselämää koskevan tiedon, vihjauksen tai kuvan esittämistä politiikassa, elinkeinoelämässä tai julkisessa virassa tai tehtävässä taikka näihin rinnastettavassa tehtävässä toimivasta, joka voi vaikuttaa tämän toiminnan arviointiin mainitussa tehtävässä, jos esittäminen on tarpeen yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi.

### Kunnianloukkaus

Rikoslaki, 24. luku 9. §

Joka

- 1) esittää toisesta valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, taikka
- 2) muuten kuin 1. kohdassa tarkoitetulla tavalla halventaa toista, on tuomittava kunnianloukkauksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Edellä 1. momentin 2. kohdassa tarkoitettuna kunnianloukkauksena ei pidetä arvostelua, joka kohdistuu toisen menettelyyn politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa taikka näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa ja joka ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä. Kunnianloukkauksesta tuomitaan myös se, joka esittää kuolleesta henkilöstä valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan kärsimystä ihmiselle, jolle vainaja oli erityisen läheinen.

# Nettikiusaamiseen puuttuminen -harjoitukset (45 min)

## Selvitä kuka

► **Tarvikkeet:** Selvitä kuka -tehtävämoniste (liite 4) monistettuna jokaiselle.

► **Kesto:** Noin 15 minuuttia.

**Ohjeet:** Harjoitus on lämmittelyä aiheeseen. Jaa aluksi lapsille Selvitä kuka -tehtävämonistheet. Kerro, että tarkoituksena on kerätä nimiä ja selvittää, millaista tietoa luokkakavereilla on nettiturvallisuudesta. Kaikki keräävät nimiä samanaikaisesti ja panevat nimen siihen kohtaan ruudukossa, jonka väittämä pitää kyseisen ryhmäläisen kohdalla paikkaansa. Tavotteena on kerätä mahdollisimman monta eri nimeä.

Tämän jälkeen opettaja voi kysyä, mihin ruutuun oli vaikeinta saada nimi tai mikä tuntui helpoimmalta kohdalta. Vaikeat vastaukset voi käydä läpi niin, että opettaja kertoo vastaukset, jos lapset eivät osaa vastata.

Jos aikaa on, voitte pelata myös nimibingo. Kun kaikkien ruudukot ovat täynnä, alkaa nimibingo. Ohjaaja luettelee osallistujien nimiä, ja ensimmäinen suoran rivin saanut on voittaja.

## Ongelmia ja ratkaisuja

► **Tarvikkeet:** Ongelmatilannekuvaukset (liite 5).

► **Kesto:** Noin 15 minuuttia.

► **Ennakkovalmistelut:** Leikkaa ongelmatilannekuvaukset lapsille valmiiksi.

**Ohjeet:** Oppilaat saavat ryhmissä ratkottavakseen netinkäyttöön liittyviä ongelmatilanteita. Jaa aluksi oppilaat neljään ryhmään ja anna jokaiselle ryhmälle yksi ongelma ratkaistavaksi kysyen, mitä tilanteessa voisi tehdä. Kysy lisäksi, mitä tapahtuu, jos antaa asian vain olla. Käykää ongelmat alla olevien ratkaisujen avulla läpi.

**Ongelma 1:** *Joku ahdistelee ja häiritsee Mattia toistuvasti pelisivustolla ja uhkaa varastaa kaikki Matin keräämät pisteet heti kun siihen tulee mahdollisuus. Matti ei uskalla enää pelata peliä.*

**Ohje opettajalle:** Epäilyttävästä aineistosta tai henkilöstä pitää kertoa luotettavalle aikuiselle ja nettisivuston ylläpitäjälle.

**Ongelma 2:** *Jaana yrittää päästä lukemaan sähköpostiaan kun huomaakin, että salasana ei enää toimi. Joku on tainnut saada salasanan tietoonsa.*

**Ohje opettajalle:** Hyvä salasana on sellainen, joka sisältää erikokoisia kirjaimia ja numeroita. Esimerkiksi salasana "Mkspv10" on rakennettu siten, että siihen on valittu lauseen sanoista aina ensimmäinen kirjain. Tämä salasana muodostuu sanoista "Meidän kissa sai pennut vuonna 2010."

**Ongelma 3:** *Mikkoa nimitellään ja hänestä levitetään perättömiä juoruja erään tutun pojan tekemässä videossa. Video on julkaistu ja sen on nähnyt jo monet Mikon koulukaverit.*

**Ohje opettajalle:** Haukkuminen ja perättömien juurujen lähettäminen ovat kiusaamista. Kiusaamisesta pitää kertoa jollekin luotettavalle aikuiselle, joka auttaa lopettamaan loukkaukset ja kiusaamisen. Mikäli loukkaava juoruilu netissä jatkuu, pitää ottaa yhteys verkkopalvelun ylläpitoon väärintekijöiden kiinnisaamiseksi. Verkkopalvelun ylläpito voi tarvittaessa asettaa videon lähettäjän esimerkiksi jäähyllä epäasian toiminnan vuoksi.

**Ongelma 4:** *Saara on huomannut, että netissä surfailu vie häneltä aivan liikaa aikaa. Enää ei ole aikaa harrastaa mitään muuta, kavereiden näkeminen on jäänyt vähälle ja ensimmäisenä ajatuksena kotiin tullessa on aina tietokone. Saara ei tiedä, miten saisi elämänsä takaisin muutakin kuin pelkän tietokoneen ja netin.*

**Ohje opettajalle:** Ensiksi kannattaa listata ylös, mitä asioita jää tekemättä silloin, kun on tietokoneella. Lisäksi pitää kiinnittää huomio siihen, ettei tottumuksesta mene tietokoneelle tultuaan koulusta kotiin, vaan sen sijaan panee mukavimmat vaatteet päälle ja lähtee ulos tai alkaa tehdä läksyjä tai syö välipalan. Tilanteesta on hyvä jutella myös vanhempien tai koulun terveydenhoitajan kanssa.



## Kurjuudet kuriin

- ▶ **Tarvikkeet:** Kurjuudet kuriin -tehtävä (liite 6) monistettuna jokaiselle, kyniä.
- ▶ **Kesto:** Noin 15 minuuttia.
- ▶ **Ennakovalmistelut:** Tehtävä on vaihtoehtoinen Netiketti-tehtävälle (s. 21)

**Ohjeet:** Jaa lapsille Kurjuudet kuriin -tehtävämoniste. Pyydä heitä pohtimaan ja kirjoittamaan pienissä ryhmissä (3–4 henkilöä) vastauksia tehtävämonisteeseen. Käykää sen jälkeen tehtävämonisteiden vastaukset yhdessä läpi alla olevia vastauksia hyödyntäen. Huom. Säästäkää Kurjuudet kuriin -tehtävä myöhempää käyttöä varten!

Miksi on viisasta...

### 1. Olla vastaamatta kiusaamisviesteihin?

Kiusaamisviesteihin vastaaminen saattaa yllyttää kiusaajaa entistä loukkaavampiin kommentteihin ja julkempeaan käytökseen.

### 2. Estää häiritsevät viestit?

Mesessä, sähköpostissa, netin yhteisöpalveluissa ja

monissa chateissa pystyy estämään viestit tietyiltä käyttäjiltä. Lisää kiusaaja mustalle listalle, niin hän ei enää voi lähettää viestejä tai ottaa yhteyttä. Yhteydenotto- ja kaveripyyntöjä kannattaa hyväksyä vain jos ennalta tutuilta kavereilta.

### 3. Tallentaa pilkkaavat viestit, keskustelut ja kuvat?

Kiusaamisviestejä ei ole pakko lukea eikä kuvia ole pakko katsoa, mutta ne kannattaa tallentaa. Kun sinulla on mahdollisimman paljon tietoa kiusaamisesta ja kiusaajasta, hänet saadaan vaivattomammin kiinni. Tallenna häiritsevät viestit ja kuvat siten, että esimerkiksi päivämäärät ja kellonajat kirjaantuvat muistiin esimerkiksi kuvakaappauksella tietokoneen näytöstä tai kameralla (ks. kuvakaappaus s. 17.)

### 4. Ilmoittaa palvelun käyttösääntöjen vastaisesta toiminnasta ylläpidolle?

Vain ylläpito näkee ilmiantajan ja ilmiannon tiedot eikä ilmiannon kohteelle koskaan kerrota, keneltä ilmoitus on tullut. Ylläpito päättää mahdollisista ylläpitotoimenpiteistä ja sanktioista tutkittuaan ilmoituksen. Sääntöjä rikkovalle käyttäjälle voidaan antaa esimerkiksi huomautus tai määräaikainen jäähy pal-

veluun. Vakavat tai toistuvat sääntörikkomukset johtavat useimmiten tunnuksen poistamiseen.

### 5. Kertoa kurjista nettikokemuksista vanhemmille tai jollekin muulle luotettavalle aikuiselle?

Sinusta saattaa joskus tuntua, että aikuiset eivät ole perillä nettimaailmoista eikä heille sen vuoksi kannata kertoa netissä tapahtuneista ikävistä asioista. Kannattaa kuitenkin yrittää: he välittävät sinusta ja haluavat tietää, miksi sinusta tuntuu pahalta. Kun vanhempi tietävät, mitä netissä teet ja kenen kanssa siellä juttelet, sinun on helpompi mennä kertomaan heille myös ikävimmistä netissä sattuneista asioista.

### 6. Ottaa yhteyttä Lasten ja nuorten puhelimeen ja nettiin, p. 116 111 tai [www.mll.fi/nuortennetti](http://www.mll.fi/nuortennetti)?

MLL:n Lasten ja nuorten puhelin ja netti on paikka, jossa voit keskustella luottamuksellisesti aikuisen kanssa ja etsiä yhdessä tilanteeseen ratkaisua. Voit soittaa ilmaiseksi numeroon 116 111 tai kirjoittaa nettikirjeen osoitteessa [www.mll.fi/nuortennetti](http://www.mll.fi/nuortennetti).

### 7. Ottaa vakavissa tapauksissa yhteyttä poliisiin?

Toisen henkilön uhkaaminen, halventaminen tai loukkaaminen voidaan tulkita vahingonkorvauksiin, sakkoihin tai jopa vankeuteen johtavaksi rikokseksi. Älä siis epäröi ottaa yhteyttä myös poliisiin, jos kiusaaminen on vakavaa. Älä epäröi puhua asiasta vanhemillesi tai opettajalle, joka voi ottaa yhteyttä poliisiin.

## Netiketti

► **Kesto:** Noin 15 minuuttia.

► **Ennakkovalmistelut:** Kirjoita esimerkiksi taululle 5 netiketin perusasiaa keskustelun pohjaksi. Tehtävä on vaihtoehtoinen Kurjuudet kuriin -tehtävälle (s. 20).

**Ohjeet:** Tehtävässä keskustellaan koko ryhmän kesken netinkäyttäjien oikeuksista ja velvollisuuksista. Pyydä aluksi lapsia pohtimaan, mitä kukin taululle kirjoittamasi netiketin kohta käytännössä tarkoittaa, ja keskustelkaa jokaisesta kohdasta erikseen. Voit hyödyntää keskustelussa perusasioiden jälkeen olevaa opettajan ohjetta.

#### 1. Minulla on oikeus yksityisyyteeni.

**Opettajan ohje:** Jokaisen pitää harkita, millaista tekstiä ja millaisia kuvia haluaa julkaista netissä maailmanlaajuiselle yleisölle. Erityisen tarkasti on mietittävä, jos antaa nettiin oman nimen, puhelinnumeron, kotiosoitteen tai sähköpostiosoitteen. Kerran nettiin laitettua

tekstiä tai valokuvaa ei välttämättä saa koskaan poistettua.

Jos joku saa tietää käyttäjätunnuksen ja salasanan, hän voi lukea sen omistajan tietoja, tehdä ostoksia tai lähettää viestejä tämän nimissä.

#### 2. Minulla on oikeus olla rauhassa.

**Opettajan ohje:** Kaikki netissä tavatut henkilöt eivät ole kivoja, ja huijaaminen nettikeskusteluissa on helppoa. Kaikki eivät kenties ole sitä, mitä he sanovat olevansa.

Monet netissä alkaneet ystävyysuhteet jatkuvat myös netin ulkopuolella. Ensimmäiseen tapaamiseen pitää kuitenkin ottaa mukaan joku, johon voit luottaa. Tapaaminen pitää sopia julkiselle paikalle. Tapaamaisaikaista pitää kertoa vanhemmille. Tapaamiseen pitää ottaa kännykkä mukaan. Jos tapaamistilanne vaikuttaa epäilyttävältä, paikalta pitää heti poistua.

Jos jokin asia netissä tuntuu arveluttavalta tai epämiellyttävältä, siitä pitää sanoa vanhemmille tai esimerkiksi opettajalle. Asiasta voi aikuisen kanssa yhdessä ilmoittaa sivuston ylläpitäjälle. Se, joka törmää netissä epämiellyttävään materiaaliin, ei ole siihen syyllinen.

Haukkuminen, perättömien juorujen lähettäminen, huijaaminen, salasanan varastaminen, jonkun toisen kuvien luvaton käyttäminen ja syrjivät kommentit ovat kiusaamista. Sellaisesta pitää kertoa vanhemmille, opettajalle sekä sivuston ylläpitäjälle. Muiden henkilötietojen tai yksityisasioiden levittäminen netissä ei ole sallittua.

#### 3. Minua ei saa hujjata.

**Opettajan ohje:** Nettitiedon luotettavuutta pitää aina arvioida: faktalta vaikuttava materiaali saattaa olla mainos ja yliopiston tutkimukselta näyttävä teksti voi olla humpuukia. Usein, jos joku tarjous tai palvelu kuulostaa liian hyvältä ollakseen totta, se ei todennäköisesti olekaan sitä. Kysy aina vanhempiesi lupa ostosten tekoon!

#### 4. Muillakin netinkäyttäjillä on tunteet.

**Opettajan ohje:** Netissä tavatut ihmiset ovat oikeita ihmisiä, vaikka esiintyisivätkin nimimerkillä. Heitä pitää kohdella netissä samalla tavoin kuin muuallakin. Siellä pitää käyttäytyä asiallisesti, suvaitsevaisesti ja ystävällisesti. Se on vastavuoroista.

#### 5. Minulla on oikeus luomukseeni.

**Opettajan ohje:** Teosten julkaiseminen netissä ilman tekijän lupaa on kiellettyä. Teoksia ovat esimerkiksi valokuvat, runot, julisteet, levyjen kannet, julkkisten kuvat ja musiikkikappaleet. Jos haluaa laittaa esimerkiksi kaveristaan ottaman valokuvan nettiin, kaverilta pitää kysyä siihen lupa.



# Nettikiusaamisen vastaiset säännöt

## Tavoitteet:

- Saadaan toimintamalleja netissä kohdattuihin kurjiin tilanteisiin.
- Vahvistetaan turvallisia ja viisaita netti- ja viestintätaitoja.

Monet kasvattajat pohtivat, miten he voivat parhaiten tukea lasta viisaassa ja turvallisessa netinkäytössä. Lasten suosimissa nettipalveluissa ei vielä liiku vanhempia ja muita kasvattajia silmineen ja korvineen yhtä paljon kuin muissa lasten suosimissa tiloissa, joten lasten kohtaamat kurjat tilanteet saattavat jäädä vanhemmilta, opettajilta sekä palvelujen ylläpitäjiltä valitettavan usein piiloon.

Monille aikuisille netti voi olla myös ilmiönä vielä vieras ja epätodellinen. Sen vuoksi he eivät myöskään osaa ottaa riittävän vakavasti netissä vastaan tulevia ongelmia. Aikuiselle voi olla vaikea ymmärtää esimerkiksi sitä, että netissä voi luoda merkityksellisiä ihmissuhteita ja saada tärkeitä kokemuksia. Samoin he eivät ehkä tiedä, kuinka vakavasti netissä voi loukata ja vahingoittaa muita.

Vaikka aikuinen ei käyttäisikään verkkoa samalla tavalla kuin lapsi, hänellä pitäisi olla aikaa olla mukana lasten media-arjessa. Niin lasten vanhempien, opettajien ja muiden kasvattajien pitää olla kiinnostuneita lasten netinkäytöstä ja nettiystävistä samalla tavalla kuin he ovat kiinnostuneita lasten koulunkäynnistä, kasvokkaskaverisuhteista ja muustakin hyvinvoinnista. Tutkimukset osoittavat, että jo se, että aikuinen on kiinnostunut lapsen media-arjesta ja on siellä läsnä, tukee mediankäytön hyviä puolia ja ehkäisee riskejä.

Opettaja on muiden kasvattajien rinnalla tärkeä tuki ja neuvonantaja lapselle myös nettiasioissa. Hän edustaa tervettä järkeä, harkintakykyä ja erilaista näkökulmaa – asioita, joita lapsi ei välttämättä verkosta saa. Lisäksi aikuisen tehtävä on asettaa mediankäytölle pelisäännöt. Hän voi ohjata lasta fiksuun nettikäyttämiseen ja siihen, että lapsi oppii arvioimaan tietoa. Aikuisen ei tarvitse välttämättä tuntea viimeisimpiä tekniikan trendejä; lapsi voi olla siinä asiassa aikuista etevämpi ja opastaa häntä vastavuoroisesti teknisissä taidoissa.

## Lapsi ei kerro kiusaamisesta opettajalle

Lapsi kertoo kiusaamisesta todennäköisemmin kotona kuin koulussa. Mitä nuorempia koululaiset ovat ja mitä useammin heitä kiusataan, sitä todennäköisemmin he kertovat kiusaamisesta. Jos lapsi ei kerro kiusaamisesta, niin yksi syy siihen on se, ettei hän usko kenenkään puuttuvan asiaan. Kouluhyvinvointikyselyn mukaan vain noin puolet kaikista oppilaista uskoo, että opettaja puuttuu kiusaamiseen.

Kiusaamisen ehkäisemisessä ja kitkemisessä opettajalla on merkittävä rooli: hän toimii vastuullisena aikuisena lapsille tilanteessa, jossa heillä ei ole yleensä ole selviytymiskeinoja. On tärkeää, että lapsi tuntee, että aikuisen kanssa puhuminen auttaa ja hän voi turvautua tähän kiusaamistilanteissa.

On tärkeää, että aikuiset keskustelevat lasten kanssa kiusaamisesta silloinkin, kun asia ei ole ajankohdainen. Tällöin lapsien kanssa voi pohtia, miten lapsi on toiminut tai kuvittelee toimivansa tilanteessa, jossa hän huomaa jonkun joutuvan toisten kiusaamaksi. Lapselta voi kysyä, meneekö hän kiusaamiseen mukaan vai vetäytyykö kiusaamistilanteesta pois. Jos hän vetäytyy pois, tekeekö hän sen esimerkiksi siksi, etteivät kiusaajat ottaisi häntäkin silmätikukseen.

Lapsille kannattaa teroittaa, että on rohkea teko uskaltautua puolustamaan kiusattua. Kannattaa myös korostaa, että kiusaaminen on aina väärin ja että myös netissä tapahtuva kiusaaminen on kiusaamista siinä missä kasvokkain kiusaaminenkin. Lasten kanssa keskustellessa pitää korostaa, että kiusaamisesta pitää aina kertoa jollekin aikuiselle, esimerkiksi opettajalle tai vanhemmalle.

## Koulun rooli nettikiusaamisen ehkäisyssä

Lasten ja nuorten ottaminen mukaan ja heidän mielipiteensä kuuleminen on erittäin tärkeää kiusaamisen vastaisessa työssä. Verkon sosiaalinen luonne luo paitisi uudentyyppejä haasteita myös mahdollisuuksia koulujen kiusaamisen vastaiseen työhön. Kouluyhteisö ei lakkaa olemasta koulupäivän päätteeksi, vaan se jatkaa elämäänsä vapaa-ajalla koulun fyysisten ja ajallisten rajojen ulkopuolella.

Internetin on todettu tukevan erilaisten ihmisten osallisuutta, osallistumista ja vaikuttamista. Uskotaan,

että tulevaisuuden koulussa oppilaiden hyvinvointia ja osallisuutta rakennetaan myös blogien, wikien ja yhteisöpalveluiden välityksellä. Parhaimmillaan ne mahdollistavat moniarvoisen yhteisöllisyyden, jossa yhteisön jäsenillä on erilaisia, omaehtoisia tapoja osallistua ja olla osallisia.

Jotta kiusaamiseen voi puuttua tehokkaasti, oppilailla on oltava riittävästi mahdollisuuksia tuoda kokemaansa tai näkemäänsä kiusaamista aikuisten tietoon. Sekä aikuisten että oppilaiden tulee tietää, miten he menettelevät havaitessaan kiusaamista, miten kiusaamistilanteet käsitellään ja mitä kiusaamisesta seuraa. Yhteistyö kotien kanssa on verkossa tapahtuvan kiusaamisen ehkäisemiseksi ensisijaisen tärkeää.

## Nettikiusaamisen vastaiset säännöt -harjoitukset (45 min)

### Maari Pikseliboksissa

- ▶ **Tarvikkeet:** Tunnehymiökortit (liite 2)
- ▶ **Kesto:** Noin 15 minuuttia.
- ▶ **Ennakovalmistelut:** Opettaja ottaa tunnehymiökorteista kopiot, joista oppilaat leikkaavat hymiöt itselleen.

**Ohjeet:** Opettaja lukee ääneen koko luokalle tarinan ”Maari Pikseliboksissa” (s. 25). Kun tarinassa on 😊 -hymiö, opettaja pysäyttää lukemisen ja oppilaan pitää nostaa se tunnehymiökortti esille, joka hänen mielestään kuvaa parhaiten senhetkistä tunnetilaa. Keskustelkaa tarinan lukemisen jälkeen koko luokan kanssa siitä, millaisia ajatuksia tarina herätti ja millaisia hymiöitä kukin nosti esiin. Jos jokin tekstikohta herätti paljon eroavaisuuksia tunnetilojen tulkitsemisessä, lue kyseinen kohta uudelleen ja keskustelkaa siitä lisää.

### Miten Maarille käy?

- ▶ **Tarvikkeet:** Paperia ja kyniä.
- ▶ **Kesto:** Noin 15 minuuttia.
- ▶ **Ennakovalmistelut:** Tehtävä on vaihtoehtoinen Tekstiviesti tulevaisuudesta -tehtävän kanssa.

**Ohjeet:** Oppilaiden tehtävänä on eläytyä Maarin tilanteeseen ja kirjoittaa tarinalle loppu. Ennen tehtävää on hyvä kerrata toimintamalli netissä

tapahtuvan häirinnän ja kiusaamisen varalle. Eli:

- Älä vastaa kiusaamisviesteihin.
- Estä häiritsevät viestit.
- Tallenna pilkkaavat viestit, keskustelut ja kuvat.
- Kerro kurjista nettikokemuksista vanhemmille tai jollekin luotettavalle aikuiselle.
- Jos luulet kiusaajan olevan samasta koulusta, ilmoita asiasta myös opettajalle tai muulle koulun aikuiselle.
- Voit myös ilmoittaa palvelun käyttösääntöjen vastaisesta toiminnasta ylläpidolle.
- Ota tarvittaessa yhteyttä Lasten ja nuorten puhelimeen ja nettiin, p. 116 111 tai [www.mll.fi/nuortennetti](http://www.mll.fi/nuortennetti).
- Ota vakavissa tapauksissa yhteyttä poliisiin.

Pyydä tämän jälkeen lapsia jatkamaan Maarin tarinaa. Jokainen lapsi voi kirjoittaa oman tarinansa tai tehdä sen yhdessä parin kanssa. Lopuksi jokainen lukee tarinansa koko luokalle.

Kirjoittamisen avuksi voi esittää esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:

- Miten Maarin tulisi reagoida Jarin kiusaamiseen Pikseliboksissa?
- Miten Maari voisi estää Jarin häiritsevät kommentit?
- Kenelle Maarin tulisi kertoa kiusaamisesta Pikseliboksissa ja koulussa?
- Millaisia seurauksia tästä voisi olla Maarille, Jarille ja luokkatovereille?
- Miten luokkatoverit voisivat auttaa ja tukea Maaria?
- Mitä Jarin pitäisi nyt tehdä?
- Mitä muiden luokkatoverien pitäisi tehdä?

### Tekstiviesti tulevaisuudesta

- ▶ **Tarvikkeet:** Kännykän näyttö -tehtäväpohja (liite 7) monistettuna ja kyniä.
- ▶ **Kesto:** Noin 15 minuuttia.
- ▶ **Ennakovalmistelut:** Tehtävä on vaihtoehtoinen Miten Maarille käy? -tehtävän kanssa.

**Ohjeet:** Oppilaiden tehtävänä on eläytyä Maarin tilanteeseen ja kuvitella, että hän kirjoittaa vuonna 2020 tekstiviestin omalle luokalleen.

Jaa lapsille moniste, jossa on kännykän näyttö (liite 7). Kerro, että Maarin luokalla on luokkakokous vuonna 2020. Kaikki luokkalaiset on kutsuttu kokoukseen, myös Maari ja Jari. Tehtävänä on miettiä, millaisen tekstiviestin aikuinen Maari lähettää koko luokalle. Tekstiviestit luetaan ääneen koko ryhmälle. Jos ehditte, pohtikaa, millaisen tekstiviestin aikuinen Jari lähettäisi koko luokalle.



## TARINA: MAARI PIKSELIBOKSISSA

Olipa kerran tyttö nimeltä Maari. Maarilla oli pitkät, kauniin punaiset hiukset, joista hän oli erityisen ylpeä. Tytöt Maarin luokalla kilpailivat siitä, kuka pääsisi välituntisin letittämään Maarin paksuja hiuksia. Yleensä letit sai tehdä Erika, Maarin paras ystävä.

Eräänä päivänä kaikki kuitenkin muuttui. Maarin luokkalainen Jari huusi koulun käytävällä Maarille: ”Porkkana!” Kaiken kukkuraksi Jari tarttui Maarin kuparinpunaisiin hiuksiin ja vetäisi kipeästi (☹). Kotona Maari kertoi Jarin ilkeilystä äidille ja äiti totesi: ”Rakkaudesta se hevonenkin potkii.” Sitten äiti matki hevosta, hirnui, heilutti päätään ja nosteli käsiään kuin kavioitaan. Maaria ei naurattanut (☹). Silti Maaria mietitytti, voisiko äidin sanoissa olla perää. Ulkonäöltään Jari oli aika söpö (☺).

Maari oli innokas netinkäyttävä ja hän oli pitkään halunnut liittyä Pikseliboksiin, netin suosittuun virtuaalimaailmaan (☺). Pikseliboksissa pystyi keskusteluihin osallistumisen lisäksi liikkumaan virtuaalihahmolla boksista eli huoneesta toiseen. Maari oli säästänyt viikkorahojaan Pikseliboksiin liittymistä varten. Liittyminen oli ilmaista, mutta pikselipennit eivät. Maari rekisteröityi Pikseliboksiin nimimerkillä Hermione98. Valitsemansa salasanan Maari kirjoitti lapulle ja sujautti paperilapun penaalinsa.

Ihan ensimmäiseksi Maari päätti kalustaa oman huoneensa. Hän osti säästämillään viikkorahoilla pikselipennejä ja sai hankittua niillä vaikka mitä: hienon antiikkisohvan, himmentimen, pöydän ja kristallilampun. Nyt hän kehtasi kutsua kylään vaikka kaikki Pikseliboksin asukkaat (☺).

Maari tiesi, millä nimillä luokkakaverit Pikseliboksissa hengailivat, sillä nimimerkit löytyivät ystäväkirjasta, joka oli kiertänyt luokan oppilailla. Maari näppäili ruutuun: ”Etsi Jartsa1” ja löysi Jarin rokkiluolasta. ”Entä jos äidin epäilyt olisivat totta?”, Maari mietti (☹). Maari meni Jarin luokse ja kirjoitti: ”Moi”. Jari vastasi: ”Mee pois mun tieltä Hermi”. Maari kirjoitti: ”Hei, oon Maari”. Jari vastasi: ”Pitihän se arvata, porkkana”. Maari ei ehtinyt sanoa mitään kun Jari jatkoi isoilla kirjaimilla: ”PORKKANA PORKKANA PORGGANA PORKKANAAAA”. Puhekuplia oli

joka puolella ja koko rokkiluola täyttyi pelkästä porkkanasta. Maari tunsikin miten hänen sormensa jäähmettyivät näppäimistöllä (☹). Hän ei tiennyt mitä tehdä, ennen kuin ruudulle pamahti teksti: ”Etkö usko jo? Mee pois PORGGGAANAA!” Silloin Maari tiesi, että oli hänen aikansa kirjautua ulos Pikseliboksista (☹).

Seuraavana päivänä ruokatunnilla Maari istui samassa pöydässä luokan muiden tyttöjen kanssa ja pyöritteli lusikkaansa kasviskeitossa. ”Mitä tää ruoka on?”, Maari kysyi, mutta kukaan ei vastannut (☹). Tytöt katsoivat toisiinsa salamyhkäisesti. Yhtäkkiä he alkoivat kaikki kikattaa. ”Mitä?”, Maari kysyi. ”Sun hiukset on värjätty porkkanakeitolla.”, sai Erika pärskinnältään sanottua. Maari tunsikin lamaantuvansa ja katsoi alas kohti soppalautasta (☹). Lusikka lillui oranssin värisessä keitossa ja näytti siltä, kuin se olisi halunnut upota keittoon. Maari otti tarjottimensa ja lähti (☹).

Koulupäivän jälkeen Maari meni kotiin ja laittoi tietokoneen päälle. Ainakaan Maarin serkku, joka myös vietti aikaansa Pikseliboksissa, ei tietäisi luokkakavereiden typeristä jutuista mitään. Maari päätti kutsua serkun kyläilemään vastasisustettuun huoneeseensa (☺). Maari kirjautui sisään profiiliinsa. Salasana? Maari ei ollut aivan varma, minkä oli valinnut salasanaan ja kirmasi penaalinsa luokse. Hänhän oli utjuttanut penaalinsa lapulle kirjoitetun salasanaan. Mutta ihmeekseen Maari ei löytänyt salasanaa (☹). Maari kaatoi koko penaalinsa sisällön lattialle. Salasana oli tipotiessään. Maari luovutti, istuutui tietokoneen eteen ja huokaisi syvään (☹). Vasta kolmannelle yritykselle hän muisti salasanaan oikein ja pääsi kirjautumaan sisään profiiliinsa. Maari meni huoneeseensa eikä ollut uskoa silmiään. Hänen huoneensa oli tyhjä – ei huonekalun huonekalua. Minne ne olivat kadonneet? (☹) Pikkuhiljaa epäilyt alkoivat kalvaa Maarin mieltä, kunnes se muuttui varmuudeksi. Maari tunsikin, miten pala nousi hänen kurkkuunsa ja kyynelleet liikehtivät silmäkulmissa (☹). Salasana oli varastettu hänen penaalistaan ja sitä myöten hänen ostamansa huonekalut.

## Nettikiusaamisen vastaiset säännöt

- ▶ **Tarvikkeet ja tila:** Lankakerä, fläppipaperi tai iso kartonki ja tusseja. Varaa riittävästi tilaa, jotta lapset mahtuvat istumaan piiriin joko tuoleille tai lattialle.
- ▶ **Kesto:** Noin 15 minuuttia.
- ▶ **Ennakkovalmistelut:** Varaa kerä vahvaa lankaa, narua tai pölyämätön ja katkeamaton mattonkudekerä. Varmista, että kerän pituus riittää harjoitukseen (noin reilu kolme metriä lankaa osallistujaa kohden).

**Ohjeet:** Jokaisen lapsen pitää keksiä yksi nettikiusaamisen vastainen sääntö. Opettaja kirjoittaa lapsien keksimät nettikiusaamisen vastaiset säännöt isolle fläppipaperille tai kartongille, jonka otsikko on ”Nettikiusaamisen vastaiset säännöt”. Säännöt luetaan ääneen ja pannaan näkyvälle paikalle luokkaan.

Aluksi pyydä lapsia istumaan piiriin. Ryhmästä valitaan aloittaja, joka sanoo oman sääntönsä. Aloittaja pitää kiinni langanpäästä, katsoo johonkuhun vastakkaisella puolella olevaan ja heittää lankakerän tälle.

Kerän kiinni saanut kertoo oman sääntönsä. Hän ottaa kiinni langasta ja heittää kerän seuraavalle. Näin jatketaan, kunnes kerä on käynyt jokaisella lapsella ja piirin keskelle on muodostunut verkko.

Huom. Langan voi myös kerä käänteisessä järjestyksessä. Nyt osallistujien pitää muistaa, mikä nettikiusaamisen vastaisen säännön edellinen on kertonut. Jos osallistuja ei muista sääntöä, muut voivat auttaa. Kun aloittaja on saanut lankakerän itselleen, harjoitus päättyy.



## Kirjallisuutta ja hyödyllisiä linkkejä

**Nettiviisaaksi-oppituntimateriaali.** 2009.

**Laki, nuoret ja netti -oppituntimateriaali.** 2010.

**Viisaasti verkossa -materiaalit oppitunneille ja vanhempainiltaan.** 2008.

**Digitaaliset pelit -materiaali.** 2009.

**Viisaasti verkossa – Tukioppilastoiminnan koulutusmateriaali nettiturvallisuudesta.** 2006.

**Kerho käyntiin – Tukioppilas mediakerhon apuohjaajana.** 2010.

Nämä ja muut MLL:n mediakasvatusmateriaalit löytyvät [www.mll.fi/verkkojulkaisut](http://www.mll.fi/verkkojulkaisut)

[www.mll.fi/mediakasvatus](http://www.mll.fi/mediakasvatus)

[www.mll.fi/nuortennetti](http://www.mll.fi/nuortennetti)

[www.mll.fi/lapsetjamedia](http://www.mll.fi/lapsetjamedia)

[www.poliisi.fi/nettipoliisi](http://www.poliisi.fi/nettipoliisi) (virtuaalinen lähipoliisiryhmä)

[www.poliisi.fi/nettivinkki](http://www.poliisi.fi/nettivinkki) (poliisin vihjepalvelulomake Nettivinkki)

[www.tietoturvakoulu.fi/](http://www.tietoturvakoulu.fi/) (vinkkejä tietoturva-asioiden käsittelyyn oppitunnilla)

[www.hiiripiiri.fi](http://www.hiiripiiri.fi) (maksuton mediataitojen oppimateriaali, erityisesti 6–10-vuotiaille)

[www.nettivihje.fi](http://www.nettivihje.fi) (palvelu, johon voi ilmoittaa löytämästään laittomasta materiaalista netissä)

[www.mediakasvatus.fi](http://www.mediakasvatus.fi) (Mediakasvatusseuran sivusto, jolta löytyy tietoa ja materiaalia aiheesta)

[www.koulurauha.fi](http://www.koulurauha.fi) (vinkkejä vuosittain julistettavaan koulurauhaan)

## Lähteet

Juntunen Ritva, 2008. **Luetaan lakia -palsta.** Lapsemme 2/2008, 47; Lapsemme 3/2008, 47; Lapsemme 4/2008, 47.

Kangas Sonja, Lundvall Anniina ja Sintonen Sara, 2008. **Lasten ja nuorten mediamaailma pähkinänkuoressa.** Liikenne- ja viestintäministeriö, Lasten ja nuorten mediafoorumi.

**Lapsen ääni -kysely,** 2010. Raportti Lasten netinkäytöstä. Pelastakaa Lapset ry.

Livingstone S., 2010. **Risks and safety o the internet.** The perspective of European children.

**Raportti kouluhyvinvointikyselystä lasten vanhemmille,** 2009. Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Taloustutkimus. Osoitteessa [www.mll.fi/kasvattajille/kiusaaminen/aineisto/](http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaaminen/aineisto/)

Peura Juuso, Pelkonen Mikko ja Kirves Laura, 2009. **Miksi kertoisin, kun se ei auta?** Raportti nuorten kiusaamiskyselystä. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Osoitteessa [www.mll.fi/verkkojulkaisut](http://www.mll.fi/verkkojulkaisut)

**Rikoslaki.** Osoitteessa [www.finlex.fi/fi/laki/](http://www.finlex.fi/fi/laki/)

Virtuaalinen lähipoliisiryhmä, 2010. **Nettirikosten pohdintaa.**

# Nettaviestinnän niksejä

## Mitä merkityseroa on seuraavilla ilmaisuilla?

Sinä olet ihan hölmö. :)

Sinä olet ihan hölmö.

SINÄ OLET IHAN HÖLMÖ!!!!!!!!!!

Sinä olet ihan hölmö. :P

Pekka, älä pelleile. ;)

Pekka, älä pelleile!

Pekka, älä pelleile. :(

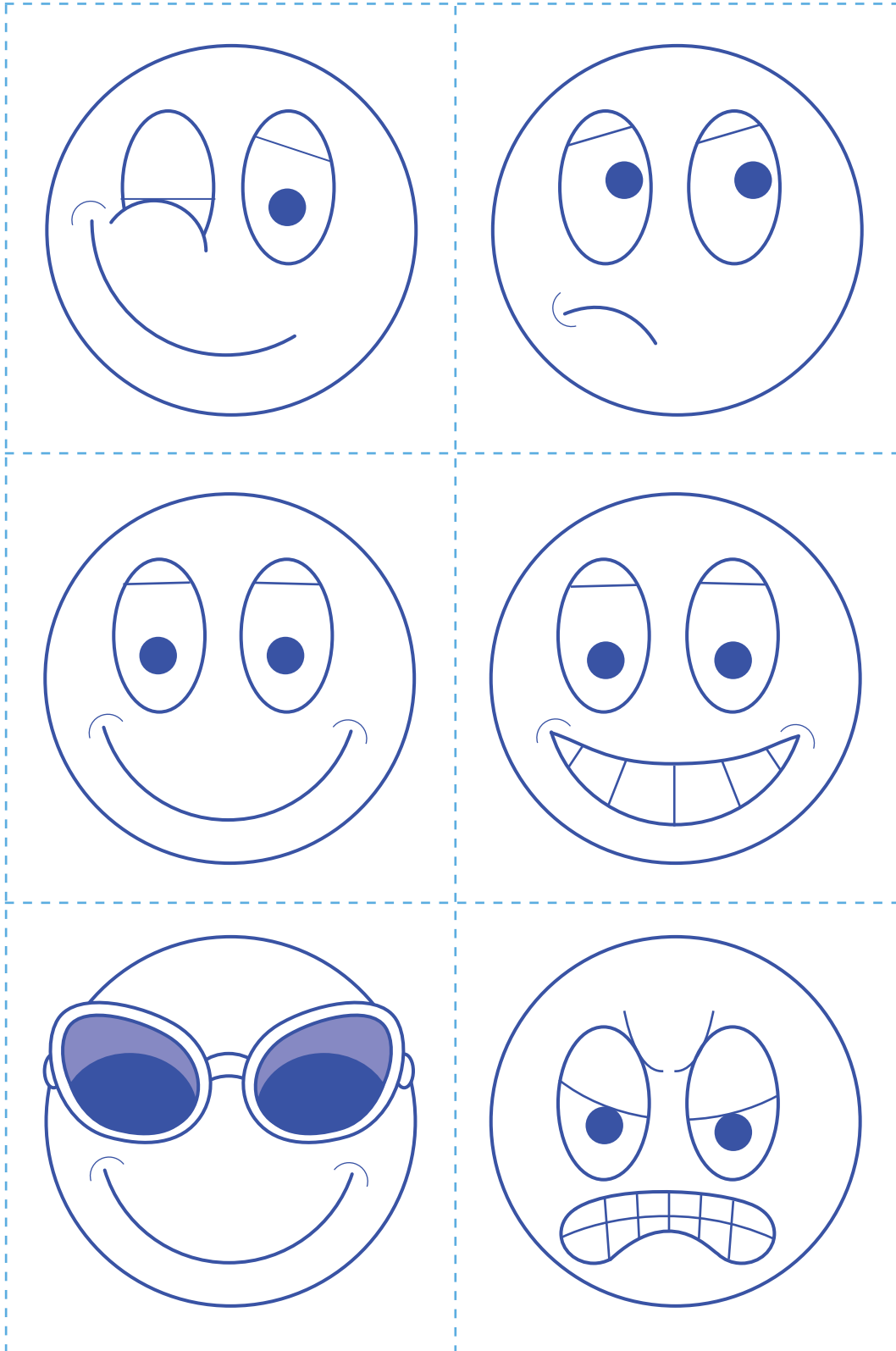
PEKKA, ÄLÄ PELLEILE!!!!!! >:-(

Minä pidän parsasta.

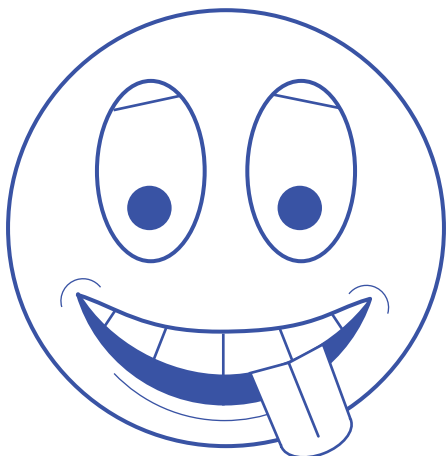
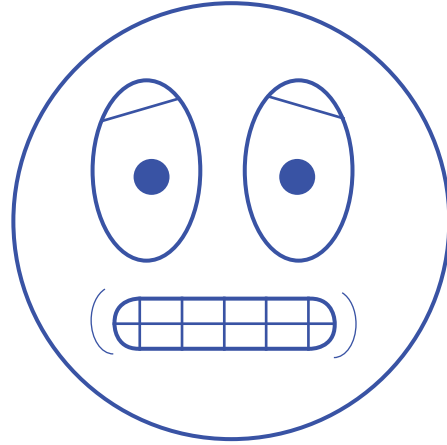
Minä pidän parsasta! <3

Minä "pidän" parsasta. :S

# Tunnehymiökortit 1/2



## Tunnehymiökortit 2/2



## Kuinka paha tilanne?



Kaverini lähetti minulle mesessä kuvan, jossa rääkätään eläintä.

Puolituttu vanhempi poika lähetti minulle mesessä viestin ja kyseli, mitä teen illalla.

Nettituttuni levitteli netissä tosi kamalaa perätöntä juorua minusta.

Kerran joku sai selville mesen salasanan ja lähetti nimissäni tosi noloja viestejä kaikille kavereilleni.

Isosiskoni kirjoittelee meidän perhe-elämästä tarkkoja yksityiskohtia omaan blogiinsa.

Huomasin, että yhdelle meidän luokkalaiselle oli perustettu pilayhteisö netin yhteisöpalveluun.

Veljeni laittoi kuvia minusta nettiin. Ne olivat mielestäni rumia, mutta veljeni ei suostunut ottamaan niitä pois.

Joku lähetti kännykkääni kuvan, jossa yhden meidän luokkalaisen naama oli yhdistetty seepran vartaloon.

Kirjauduin Habboon ja huomasin, että kaikki kamani oli varastettu.

Huomasin, että meidän luokalle oli perustettu oma ryhmä nettiin. Pyysin päästä mukaan, mutta minua ei hyväksytty.

Sain kännykkääni videon, jossa yhtä meidän koululaista hakataan ihan kunnolla.

Laitoin nettiin yhden kivan kuvan itsestäni. Joku oli kommentoinut siihen, että "hiton läski".

Kysyin kaverini salasanaa yhteen nettipeliin, mutta hän ei suostunut antamaan sitä.

Kaksi kaveriani pelaa yhtä kivaa nettipeliä yhdessä. Pyysin päästä mukaan, mutta he eivät huolineet minua.

Laitoit nettiin kuvan, jossa on sinun lisäksesi kaksi kaveriasi. Kaverisi pyytävät sinua ottamaan kuvan pois netistä.

## Selvitä kuka

Kuka tietää,  
mitä tarkoittaa  
tekijänoikeus?

Kuka on nähnyt  
nettikiusaamista?

Kuka tietää,  
mikä on  
rikosrekisteri?

Kuka tietää,  
mikä on  
nettipoliisi?

Kuka osaa käyttää  
nettipalvelujen  
turvaominaisuuksia?

Kuka on käynyt  
poliisin sivuilla  
netissä?

Kuka tietää,  
mikä on  
sovittelu?

Kuka tietää, mitä  
tarkoittaa vahingon-  
korvausvelvollisuus?

Kuka tietää,  
mitä tarkoittaa  
kunnianloukkaus?

Kuka osaa ottaa  
ruutukaappauksen  
tietokoneelta?

Kuka tietää,  
mikä on  
tietomurto?

Ketä on joskus  
häiritty netissä?



# Ongelmatilanteet



**Ongelma 1:** Joku ahdistelee ja häiritsee Mattia toistuvasti pelisivustolla ja uhkaa varastaa kaikki Matin keräämät pisteet heti kun siihen tulee mahdollisuus. Matti ei uskalla enää pelata peliä.

**Ongelma 2:** Jaana yrittää päästä lukemaan sähköpostiaan kun huomaakin, että salasana ei enää toimi. Joku on tainnut saada salasanan tietoonsa.

**Ongelma 3:** Mikkoa nimitellään ja hänestä levitetään perättömiä juoruja erään tutun pojan tekemässä videossa. Video on julkaistu ja sen on nähnyt jo monet Mikon koulukaverit.

**Ongelma 4:** Saara on huomannut, että netissä surffailu vie häneltä aivan liikaa aikaa. Enää ei ole aikaa harrastaa mitään muuta, kavereiden näkeminen on jäänyt vähälle ja ensimmäisenä ajatuksena kotiin tullessa on aina tietokone. Saara ei tiedä, miten saisi elämänsä takaisin muutakin kuin pelkän tietokoneen ja netin.

# Kurjuudet kuriin

Pohdi, miksi on tärkeää

**1.** olla vastaamatta kiusaamisviesteihin?

---

---

**2.** estää häiritsevät viestit?

---

---

**3.** tallentaa pilkkaavat viestit, keskustelut ja kuvat?

---

---

**4.** ilmoittaa palvelun käyttösääntöjen vastaisesta toiminnasta ylläpidolle?

---

---

**5.** kertoa kurjista nettikokemuksista vanhemmille tai jollekin luotettavalle aikuiselle?

---

---

**6.** ottaa tarvittaessa yhteyttä MLL:n Lasten ja nuorten puhelimeen ja nettiin, p. 116 111 tai [www.mll.fi/nuortennetti](http://www.mll.fi/nuortennetti)?

---

---

**7.** ottaa vakavissa tapauksissa yhteyttä poliisiin?

---

---



# Vanhempainiltamalli

Nettikiusaaminen sopii vanhempainillan aiheeksi. Illassa käsitellään asioita, joista olette oppitunneilla lasten kanssa puhuneet. Tavoitteena on keskustella siitä, millaisia haasteita ja mahdollisuuksia netti viestimänä luo lasten ja nuorten elämälle. Vanhempainillassa voi käsitellä käytännöllisiä vinkkejä ja toimintatapoja siitä, miten aihetta voi käydä läpi lasten kanssa kotona ja koulussa.

Vanhempainilta voi olla vanhempien ja lasten yhteinen tilaisuus, jossa käydään keskustelua kaikkien kesken. Se voi olla myös pelkästään vanhemmille suunnattu ilta, jossa lapset saavat esitellä lyhyesti omia tuotoksiaan illan aluksi.

**Vanhempainillan kesto yhteensä noin 1½ tuntia.**

**Illan kulku:**

1. Tilaisuuden avaus, tavoitteiden kertominen ja mahdollisten vierailijoiden esittely (10 minuuttia).
2. Oppilaiden esittämien materiaalin tehtäviä, esimerkiksi näytelmä, kuvakollaasi tai video (10 minuuttia)
3. Opettaja kertoo tarkemmin työskentelytavoista ja tuloksista (20 minuuttia).
4. Yhden tai useamman aiheen käsitteleminen pienryhmissä. Tässä vaiheessa voi esimerkiksi miettiä luokan yhteisiä pelisääntöjä myös vanhempien ja kodin näkökulmasta. Vaihtoehtoisesti ulkopuolinen nettimaailman asiantuntijapuheenvuoro (30 minuuttia).
5. Yhteenvetokeskustelu illan aiheista, ja mahdollisesta jatkotyöskentelytavasta päättäminen (20 minuuttia).

Pienryhmissä käsiteltäviä aiheita voivat olla esimerkiksi:

- kielenkäyttö netissä
- nettikiusaaminen ja sen estäminen
- kodin netinkäyttöpelissäännöt
- lapsen oma ja luokkakavereiden nettikäyttäytyminen
- netti viestinnän monipuolisuus ja haastavuus

Huom. Oppilaat voivat myös tehdä kotitehtävän, jota käsitellään vanhempainillassa. Lapset voivat esimerkiksi haastatella vanhempiaan siitä, millaisia netinkäyttäjjiä he ovat. Lisäksi lapset voivat miettiä, millaista tietoa netinkäytöstä aikuiset tarvitsisivat. Aiheesta voi esimerkiksi kirjoittaa, piirtää, tehdä näytelmän tai esitelmän.

Huom. Liitteessä 10 on vanhemmille infokirje, jonka voi lähettää Ei nettikiusaamiselle! -oppimateriaaliin liittyvien oppituntien jälkeen.

## **Muistathan!**

MLL:n lasten ja nuorten nettikäyttäytymiseen perehtyneet kouluttajat kiertävät peruskouluissa kertomassa oppilaille, opettajille ja vanhemmille turvallisesta ja fiksusta netinkäytöstä ja nettielämän ilmiöistä. Kouluttajan voi tilata vierailemaan koululle MLL:n verkkosivuilta osoitteesta [www.mll.fi/mediakasvatus](http://www.mll.fi/mediakasvatus).

## Viesti kotiin

Hei vanhemmat,

Olemme \_\_\_\_\_ luokan kanssa tutustuneet nettiturvallisuuteen sekä netin erityispiirteisiin Mannerheimin Lastensuojeluliiton tekemän Ei nettikiusaamiselle! -opetusmateriaalin pohjalta.

Olemme tutustuneet muun muassa kielenkäyttöön netissä, nettikiusaamiseen ja sen estämiseen, luokan nettipolisääntöihin sekä omaan ja luokkakavereiden nettikäyttämiseen.

Aihe on tärkeä. Siksi toivommekin, että se kiinnostaa myös teitä vanhempia. Voitte esimerkiksi ottaa asian puheeksi kotona pyytämällä lasta esittelemään nettipalveluja, joissa hän viettää aikaa. Voitte myös toivoa opastusta esimerkiksi jonkin hauskan nettitekemisen pariin ja antaa samalla mahdollisuuden lapselle toimia oppaana nettimaailmassa.

Voit käydä tutustumassa mediakasvatukseen Mannerheimin Lastensuojeluliiton sivuilla, joissa on muun muassa vinkkejä perheen netinkäytön pelisääntöjen luomiseen ([www.mll.fi/lapsetjamedia](http://www.mll.fi/lapsetjamedia)).

Mukavia nettihetkiä toivottaen,

-----  
-----

# Muistiinpanoja

A series of horizontal dashed lines, spaced evenly down the page, intended for writing notes or taking a memory dump.



Ei nettikiusamiselle! -opetusmateriaalissa on tietoa nettikiusamisesta ja sen ehkäisemistä sekä toiminnallisia harjoituksia perusasteen 4.–6. luokkien opetukseen.



MANNERHEIMIN  
LASTENSUOJELULIITTO



OPETUSMINISTERIÖ

